

Mogočno obzidje

Mesto je pred sovražnimi napadi varovalo obzidje, ki so ga kar naprej popravljali.

Jupitrovo svetišče

Brez pomoči bogov ni šlo. Na Kapitolu je stalo najpomembnejše svetišče. Posvečeno je bilo Jupiteru, Junoni in Minervi.

Kurija

Na zasedanju senata v kuriji se je zbralo skoraj 900 državnikov.

Politično središče

Poleg državnih poslopij, svetišč in trgovin so bili v mestu trgi, na katerih so razpravljali o politiki.

Forum

S foruma so upravljali province, nadzorovali trgovanje in razglašali zakone.

Mesto Rim se razprostira na sedmih gričih. Na sredi med njimi je bil Rimski forum, kjer so se zbirali Rimljani in se ukvarjali s politiko.

Glava sveta

Ob nastanku Rima ni nihče pomislil na Asteriksa, Obeliksa in njune galske prijatelje. Pa tudi na to ne, da bo tu nekoč zrasla glava sveta - Caput Mundi. Vsepovsod je bilo močvirje, malo krajev je bilo naseljenih. Mesto je vseeno raslo: imelo je reko Tiberu, po kateri so pluli čolni, sedem gričev, s katerih je odličen razgled omogočal pravočasno odkritje sovražnika, in trgovsko pot, ki je Rim vključevala v trgovsko mrežo in ga oskrbovala z blagom.

Živeti v miru

Rimu so ob nastanku vladali kralji. A ne dolgo. Oblast je kmalu prevzela manjša skupina plemičev, imenovali so se patriciji. Nenehno so bili v sporu s preprostim ljudstvom - plebejci, ki niso imeli nobene moči. Leta 367 pr. n. št. so plebejci sklenili mir s patriciji. Od tedaj so skupaj odločali

o politiki in volili dva najvišja državna uradnika - konzula. Naposled je v republiki zavladal mir. V znamenje miru so postavili Konkordijino svetišče, posvečeno boginji sloge.

Širitev cesarstva

Rim je postal bogato mesto. Vendar razcveta ni doživel zaradi marljivih trgovcev in rokodelcev, temveč zaradi vojskovodij. Ti so načrtno osvajali deželo za deželo in si nasprotnike pokorili z orožjem. Ob vrnitvi domov so s seboj pripeljali raznovrstni bojni plen in dajatve, ki so jih morali plačevati poraženci. Rim je postajal vedno bolj pomembno središče moči, stavbe v njem pa vedno bolj mogočne. Latinščina je postala svetovni jezik.

➔ Že veste?

Prvotni prebivalci Rima so živeli v preprostih kočah. V 10. stoletju pr. n. št. so pozidali griča Palatin in Eskvilin, med katerima je bilo močvirnato območje. Šele v 8. stoletju so poselili tretji grič - Kapitolin.

Morilska zgodba

Rim je ime dobil po Romulu. Z bratom dvojčkom sta bila sinova boga vojne Marsa in kraljeve hčere Ree Silvije. Rea je imela sta pravico do prestola, vendar je Rea imela njun stari stric Amulij s prestola vrgel. Amulij je imel svojega najunega deda Numitorja, dojenčka pa je Amulij ukazal utopiti. Narasla reka Tibera ju je Amulij in ga ubila. Na kraju, kjer ju je Amulij zavrgel, sta ustanovila mesto. Kateri Amulij od njiju naj mu vlada? Brata sta se ozrla v nebo, kjer so letele ptice. Njihov let je bil znamenje bogov. Romul je izpolnil svoje sveto dejanje, zaoral obrise mesta in zgradil obzidje. Zaradi ljubosumja je Rem Amulijem omalovažujoče preskočil obzidje, kar je Amulij Romula tako razjezilo, da ga je ubil.

Od konzula do cesarja

Z vsako novo osvojitvijo se je rimsko cesarstvo širilo. Ob tem so trpeli mali kmetje. Morali so se bojevati v dolgih vojnah, zato niso obdelovali polj in so se obubožali. Vendar jim Rim ni pomagal. Leta 49 pr. n. št. je rimski konzul postal Julij Cezar. Kot spreten vojskovodja je Rimu priključil severno Italijo in Galijo. Prevzet od oblasti se je oklical za edinega vladarja - zato so ga tudi umorili. Za njim je oblast prevzel Avgust in začela se je doba cesarstva.

Širitev imperija:
 Avgust (23 pr. n. št. – 14 n. št.)
 Klavdij (41–54)
 širitev v 1. stoletju
 Trajan (98–117)
 širitev v 2. stoletju

Širitev rimskega imperija

Rim kot prestolnica imperija je bil osišče in središče ozemlja od Velike Britanije do Španije, Severne Afrike, Grčije in Perzijskega zaliva.

Brez srečnega konca

Stoletja dolgo je bil Rim svetovna velesila. Imperiju, ki je segal zunaj meja Evrope, je vladalo skoraj devetdeset cesarjev. V 4. stoletju je prišlo do delitve cesarstva: na zahodnorimsko cesarstvo z glavnim mestom Rimom in vzhodnorimsko cesarstvo s Konstantinoplom. Zadnji cesar na rimskem prestolu se je imenoval kot ustanovitelj Rima: Romulus, njegov vzdevek pa je bil Avgustulus - cesarček. Leta 476 ga je odstavil German Odoaker in sam zasedel prestol.

Zabavno dejstvo

Sedem, pet, tri

Pravijo, da je bil Rim ustanovljen 21. aprila 753 pr. n. št. Z naslednjo rimo si je lahko zapomniti to letnico: Sedem, pet, tri, Rim iz jajca se zvali!

Oba bregova Tibere sta bila gosto poseljena. Z gradnjo stavb, kot je Kolosej, so cesarji postali nesmrtni.

Velemesto Rim

Prebivalci v Rimu so morali prenašati veliko hrupa. Obrtniki, krošnjarji, trgovci in prodajalci so hiteli po ulicah in ponujali svoje blago. Čez dan je v Rimu vladal takšen vrvež, da so velike konjske vprege v mesto lahko zapeljale le zvečer in ponoči, da so dostavile velike količine blaga - navsezadnje je bilo treba oskrbeti milijon prebivalcev, ki jih je Rim štel pred 2000 leti! Vozovi so ropotali po blatnih ulicah ali kamnitim tlaku in kalili nočni mir.

Rimljani so tovor večinoma prevažali s težkim tovornim dvokolesnim vozom. Tako imenovani plaustrum je vlekel par volov. Z njim so v mesto dovažali sveža živila.

Streha nad glavo

V Rimu je veliko ljudi našlo delo, zato je mesto naglo rastlo. Bivalnega prostora pa je bilo malo. Stanovanjski bloki so imeli do šest nadstropij, v njih so živeli navadni delavci. Številne tako imenovane insule so bile v zelo slabem stanju. Lastniki so namreč pogosto varčevali z gradbenim materialom, za stropne in predelne stene so uporabljali les. Zato se je pogosto zgodilo, da so se hiše zrušile oziroma jih je zajel ogenj. Pav toliko škode so povzročile tudi poplave. Ko je Tibera prestopila breg, je voda zalila temelje stavb in te so se zrušile. Tisti, ki so imeli srečo, so se rešili izpod ruševin. Odpravili so se naprej in znova se je začelo iskanje stanovanja.

→ Že veste?

Požari so bili zelo pogosti. Zato je cesar Avgust leta 22 pr. n. št. ustanovil prve gasilske enote. Sprva so šteje 500 sužnjev, pozneje 7000, ki so ogenj gasili z vedri, brizgalnami in mokrimi odevami.

Življenje v insuli

Najemniška bivališča so bila ob ulicah, ki so se križale v desnem kotu. Tisti, ki je imel malo denarja, si je lahko privoščil le sobico v kleti ali na podstrešju (1). V pritličju so bile delavnice in prodajalne (2). Z balkona (3) je bil dober razgled na ulično dogajanje. Za številne Rimljane je bila vsakodnevna obveza pot do vodnjaka (4). Tam je bil odličen kraj za potujoče krošnjarje, da so lahko ponujali svojo robo (5). Olje, vino in žito so prenašali v amforah.

Čudež tehnike

Navadni Rimljani niso imeli tekoče vode. Po svežo vodo so z vedri hodili k javnim vodnjakom in jo nosili domov. Preskrba z vodo je bila dobra. Za oskrbo velikih mest so Rimljani z oddaljenih hribov po akveduktih speljali velike količine vode od izvira do mesta. Nad oskrbo Rima z vodo so bedeli cesarji. Njihov tesni sodelavec »curator aquarum« je s 700 sodelavci nadziral celotno vodovodno omrežje in skrbel za popravilo pokvarjene napeljave.

Most Pont du Gard je del akvedukta, ki je oskrboval z vodo nekdanje rimsko mesto Nîmes. S tremi nadstropji, višino 49 in dolžino 275 metrov je prava gradbena mojstrovina.

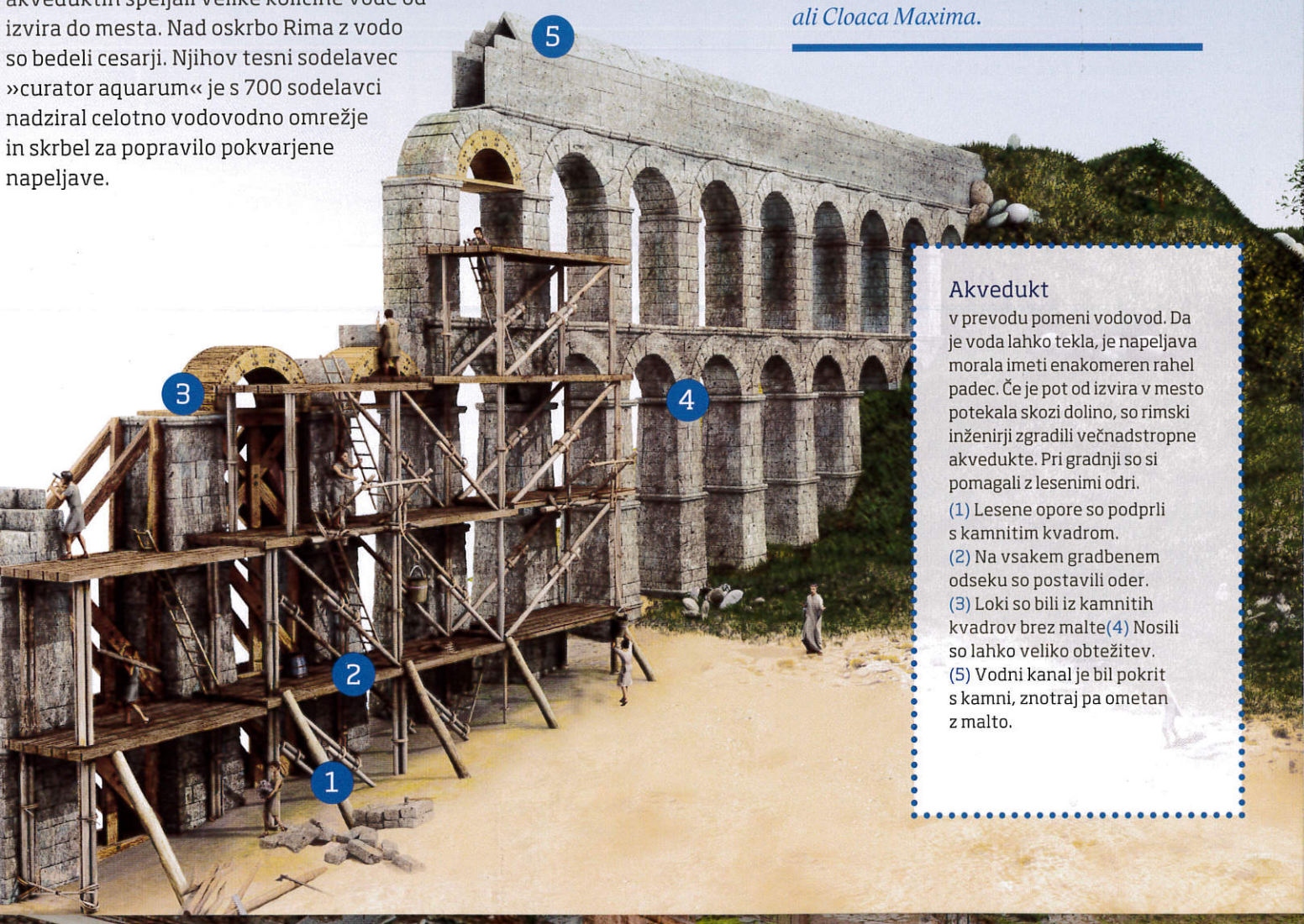
Sveža voda za Rim!

Prvih 5 vodovodov z najboljšo vodo:

1. Apijev v.	312 pr. n. št.	17 km
2. Marcijev v.	144/140 pr. n. št.	91 km
3. Julijev v.	33 pr. n. št.	23 km
4. Deviški v.	19 pr. n. št.	21 km
5. Klavdijev v.	38/52 n. št.	69 km

➔ Že veste?

Akvedukti so dovajali vodo v mesto. Ko je voda po njih pritekla v mesto, se je zbirala v glavnih zbiralnikih, ki so se imenovali castella. Iz njih je bila voda speljana v javne vodnjake in kopališča ter v zasebne napeljave, ki so oskrbovale cesarsko palačo in razkošne vile. Odplake so se zbirale v kanalizacijskem sistemu Velika kloaka ali Cloaca Maxima.

Akvedukt

v prevodu pomeni vodovod. Da je voda lahko tekla, je napeljava morala imeti enakomeren rahel padec. Če je pot od izvira v mesto potekala skozi dolino, so rimski inženirji zgradili večnadstropne akvedukte. Pri gradnji so si pomagali z lesenimi odri.

- (1) Lesene opore so podprli s kamnitim kvadrom.
- (2) Na vsakem gradbenem odseku so postavili oder.
- (3) Loki so bili iz kamnitih kvadrov brez malte (4) Nosili so lahko veliko obtežitev.
- (5) Vodni kanal je bil pokrit s kamni, znotraj pa ometan z malto.

Hiša bogatašev

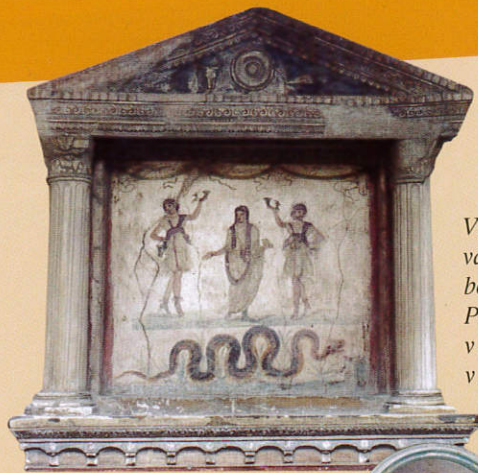
Samo bogati Rimljani so imeli velike hiše. Imenovali so se domus. Hiša je večinoma imela eno, največ dve nadstropji in majhna zamrežena okna na zunanjo stran. Skozi glavni vhod se je prišlo skozi predverje, ki je vodilo v notranjost hiše. Okoli odprtega notranjega dvorišča so bile velike sobe. Krasili so jih mozaiki in freske.

Atrij

Na odprtem notranjem dvorišču je bila cisterna. Tu je bil tudi lararij, oltarček za hišne bogove. Pogosto je bil v podzidku lararija vgrajen trezor za pomembne dokumente.

Peristil

Rimljani so se radi zadrževali na majhnem vrtu pri hiši. Če so hoteli v zavetje, so se umaknili v pokriti stebrišni hodnik.

Vsako hišo so varovali hišni bogovi lari. Prebivali so v larariju v atriju.

Steklarstvo

Rimljani so že zelo zgodaj izdelovali barvno steklo.

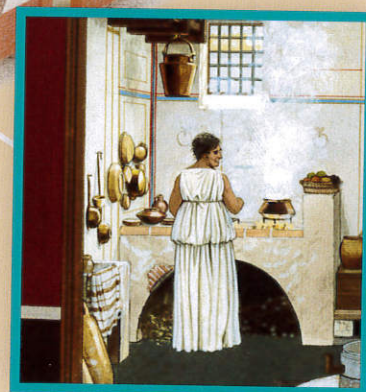

Triklinij

V jedilnici so ob steni stala tri ležišča oziroma divani. Na njih so se gostje udobno namestili in jedli.

Kamnito latrino so splakovali z odpadno vodo iz kuhinje.

Kuhinja

Sužnji so kuhali na odprtem ognjišču. Bronasti lonci so postavili na trinožnik v ognju.

→ Že veste?

Kaj imajo skupnega vsi kosi pohištva? Prenosni so! Beseda mobiliar, ki pomeni tudi pohištvo, izvira iz latinske besede mobilis – premičen, gibljiv.

Rimljani so jedli na prenosnih mizah. Trinožne mize so zelo prikladne – ne morejo se prevrniti!

Bogati Rimljani so imeli svoj vodovodni priključek. Ni se ga dalo zamenjati, ker je bilo na cevi vtisnjeno ime lastnika.

Škarje so bile iz enega kosa kovine. Za rezanje je bilo treba ročaja stisniti skupaj.

Zabavno dejstvo

Kako so sedeli?

Na zložljivih stoli (sella curulis) so sedeli pisarji in državniki, ki so se ukvarjali s politiko. Na klopcih so čepeli tisti, ki so čakali, na primer v čakalnicah uradov. Javna stranišča so bila brez predelnih sten. Sedeli so drug ob drugem in se pogovarjali.

Ob izbruhu vulkana Vezuva leta 79 je umrlo veliko število ljudi. Najdne nam kažejo, kako so takrat živeli.

Oblak vulkanskega pepela

Zahvaljujoč naravni nesreči danes vemo, kako so Rimljani živeli. Štiriindvajsetega avgusta 79 n. št. je v južni Italiji izbruhnil vulkan Vezuv in pokopal devet mest. Meter visoka plast lave, vulkanskega pepela in plovca je zalila tudi Pompeje. Pred 150 leti so arheologi začeli izkopavanja in ob tem odkrili prave zaklade. Stanovanjske hiše, pohištvo, kuhinjski pripomočki in orodje prikazujejo, kako so ljudje živeli pred 2000 leti.

Naš poročevalec

Plinij Starejši je zgodaj popoldne nad zalivom opazil orjaški oblak, ki je pritegnil njegovo radovednost. Zanimalo ga je, kako je videti bruhaajoči vulkan od blizu. Menil je, da bi moral pomagati in reševati ljudem življenje. Z lahkim čolnom je odplul proti Vezuvu. Znašel se je sredi naravne nesreče in v njej izgubil življenje. Kako to vemo? Njegov nečak Plinij Mlajši, ki je bil tedaj pri njem na obisku, je v pismu zgodovinopiscu Tacitu podrobno opisal te dogodke in zadnja dejanja svojega strica.

*Upodobitev zakoncev:
žena v roki drži poboščeno
tablico in s tem sporoča,
da zna brati in pisati.*

iz časa Romula in Rema. Pa sužnji? Ti niso sodili v družbo, saj sploh niso veljali za prave ljudi.

Rimska družina

K družini, imenovani familia, so sodili vsi, ki so skupaj živeli v hiši: mož, žena, otroci in sužnji. O tem, kako so skupaj živeli revni, vemo le malo, saj so za seboj pustili pričevanja le bogati in izobraženi. Kot v današnjem času so se tudi Rimljani poročali in ločevali. Ženske so bile ob poroki stare 14 ali 15 let, moški večinoma deset let starejši. Niso se poročili na matičnem uradu - dovolj je bilo, da sta se družini strinjali. Za ločitev pa je bilo dovolj, da ste o tem obvestili zakonca. Za moške je bilo še lažje, vendar so se tudi oni redko odločili za ločitev, ker so morali ob tem vrniti doto, ki jo je žena prinesla v zakon.

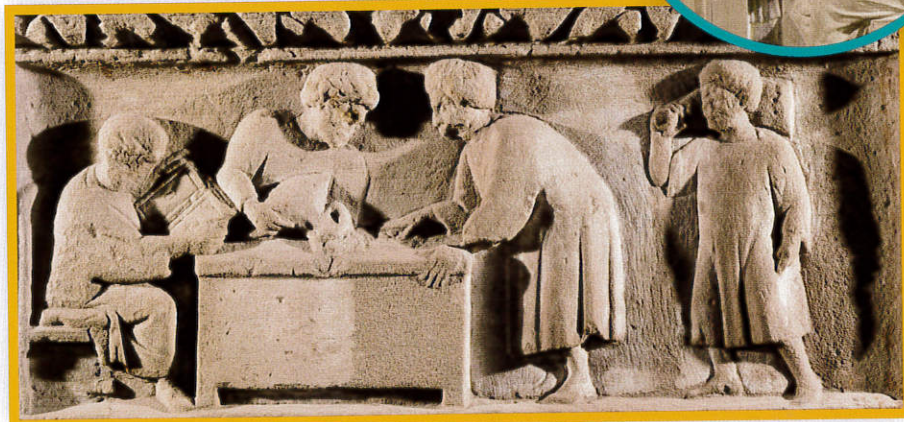
Sužnji

Tretjina prebivalcev je bila sužnjev. Koga je doletela ta huda usoda? Sužnji so bili zapuščeni otroci, zaslužili pa so tudi številne prebivalce premaganih dežel. Slabo se je pisalo

Rimska družba

V starem Rimu ljudje še zdaleč niso bili enakopravni, niti doma ne. Ženske so bile podrejene moškim. Oče je odločal o deklicah, moške o ženah. Kaj se je zgodilo, če je mož umrl? Odločal je najstarejši sin ali pa možev brat! Velike razlike so bile tudi med moškimi. Bili so lahko srečni, če so se rodili v pravi družini. Največ jih je pripadalo plebsu, preprostem ljudstvu. Nad njimi so bili premožni vitezi (ekviti), ki pa niso bili plemiškega rodu. Na vrhu družbe in države so bili patriciji. Niso imeli le velikega bogastva, temveč so izhajali iz plemiških družin, ki so izvirale še

Številni kmetje so bili zemljiški zakupniki. Pogosto so zakup plačevali v naturalijah.

*Pobiralec davkov beleži
pobrano. Majhen delež
tega bo pripadel tudi
njemu.*

Sužnji so morali opravljati težka dela. Številni so prihajali iz tujih dežel, zato je bila v Rimu mešanica narodov.

Suženjsko ovratnico

so okoli vratu nosili tisti sužnji, ki so hoteli pobegniti. Na tej piše: »Pobegnil sem, zgrabi me! Če me odpelješ nazaj k mojemu gospodarju Zoninusu, boš dobil zlatnik.«

tudi tistim, ki so jih zajeli pirati ali roparji. Sužnji so živeli zelo različno. Nekateri med njimi so bili zelo izobraženi, opravljali so poklic zdravnika, učitelja, bankirja ali tajnika oziroma delali v kakem podjetju. Po oblačilih se niso ločili od svojih sodržavljanov, ki so se preživljali kot trgovci ali vojaki. Sužnjem in sužnjam, ki so živeli z gospodarjevo družino, se praviloma ni godilo slabo. Otroci so večinoma imeli zelo radi svoje nekdanje varuške. Vendar je večina sužnjev delala na poljih. Še težje je bilo tistim, ki so delali v rudnikih. Njihovo življenje je bilo večinoma prav tako težko kot življenje revnih svobodnih ljudi.

Nesvoboden

Kaj je za vse te ljudi pomenilo biti nesvoboden? Lahko so jih prodali kot predmet, jih oddali ali najeli. Pogosto so jih klofutali, brcali ali pa celo zaprli. Sužnji so sicer lahko živeli v partnerski zvezi, niso pa se smeli poročiti. Otroci, rojeni v zvezi dveh sužnjev, so tudi bili sužnji. A vseeno je obstajal žarek upanja. Gospodarji so številne sužnje med 30. in 40. letom osvobodili. Ti so nato prevzeli gospodarjevo ime in priimek ter imeli skoraj tak pravni položaj kot gospodar. Osvobodenci so delali v vseh poklicih, nekaterim je uspelo celo obogateti ali pa so postali slavni.

Bogati so se razkošno oblačili in v svojih vilah prirejali velike gostije.

Zanimivost

Izumitelj Tiron

Tiron, suženj slavnega govornika Cicera, je razvil prvo stenografsko pisavo. Ker je moral zapisovati govore svojega gospodarja, je razmislil, kako bi lahko pisal hitreje. Preprosto: izumil je prvo stenografijo. Velike črke so pomenile cele besede, dopolnjene so bile z znaki.

Božič in pust hkrati

Vino je teklo v potokih, ko so od 17. decembra tri dni zapored praznovali saturnalije. Še zlasti veselo je bilo za sužnje. V tem času so namreč bili enakopravni z gospodarjem, lahko so mu povedali resnico v obraz, ne da bi jih zato prebičal. Gospodarji so jim morali streči pri prazničnem obedu. Narobe svet! Omeniti je treba še številna darila, ki so jih prodajali na tržnici: sveče in glinene figurice, zelenjava, sadje, meso, ribe in lepotilna kozmetika. Zadnje sobe gostišč so se spremenile v igralnice, v njih so - kar je bilo drugače najstrože prepovedano - kockali. Otroci niso imeli pouka. Res nenavadno. Vse v čast boga Saturna, ki je skrbel, da je žito lepo uspevalo na polju!

Mali suženj utrujen čaka gospodarja.

Rimska eleganca

V Rimu se vsi niso mogli oblačiti, kot bi si želeli. Pa tudi izbira oblačil ni bila velika. Hlač sploh niso nosili. Oblačilo, ki so ga nosili vsi, moški, ženske, otroci in sužnji, je bila tunika. Posebnih otroških oblačil ni bilo. Tunika je nekakšna brezrokavna srajca z okroglim izrezom. Segala je do kolen ali do meč, pri ženskah do tal. Poročene ženske so čeznjo nosile štolo, nekakšno obleko z naramnicami. Tunike so se razlikovale po kakovosti blaga in barvi. Zelo modne so bile rdeča, žafranasta in rdečerumena! Elegantno je bilo zelo tanko volneno blago. Poleti so nosili oblačila iz platna. Svilene obleke so bile bolj za lahka dekleta. Ko se je ženska odpravila iz hiše, si je namesto plašča ogrnila pravokotno ogrinjalo, čez glavo pa si je potegnila nekakšno kapuco, saj je morala vzbujati čim manj pozornosti.

Toga - pripravljani - gremo!

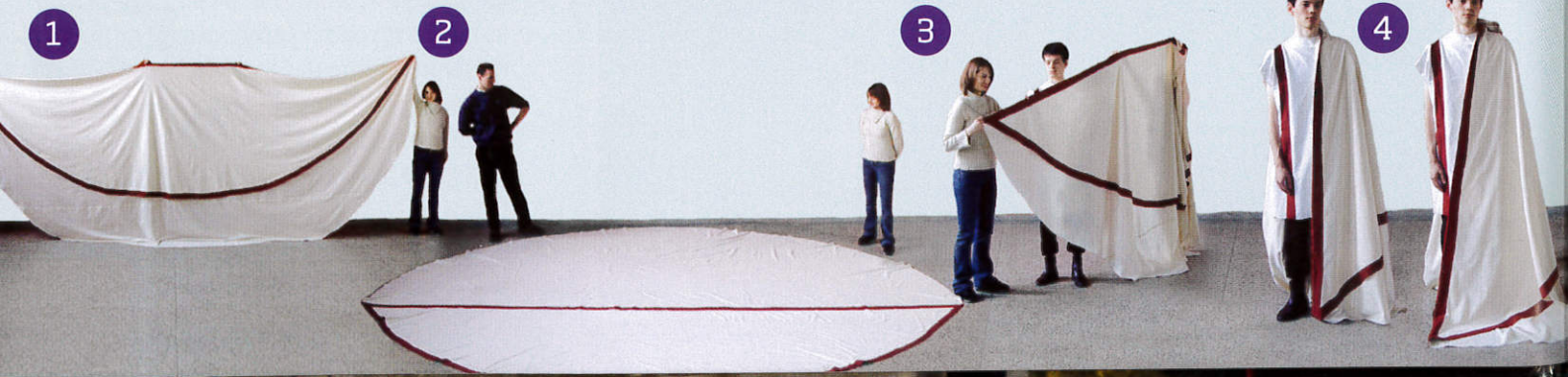

Škrlatno barvilo je že v antiki stalo celo premoženje. Danes stane gram škrlatnega barvila okoli 2050 evrov.

Pomoč pri oblačenju

Za uradne priložnosti so se morali urediti tudi moški. To, kar je danes za moške obleka, je bila pri Rimljanih bela volnena toga. Bila je polkrožne oblike in zelo velika. Približno 1,60 metra visok moški je nosil tego, dolgo približno 4,50 in široko 2 metra. Nošenje toge je bilo za Rimljane pogosto nadležno. Vseeno pa so bili ponosni na to, kajti le rimski državljani, in to le moški, so lahko nosili tego. Pri oblačenju toge sta jim morala pomagati dva sužnja! Poskrbela sta, da je bila volnena tkanina skrbno položena v gube. In še nekaj je bilo značilno za visoko družbo: pripadniki starih plemiških družin, ki so bili v državni službi, na primer konzuli, so hoteli pokazati, kdo so. Togo in tuniko so okrasili z devet centimetrov široko škrlatno obrobo, različnih vijoličnih

Ob posebnih priložnostih so svobodno rojeni fantje in dekleta nosili tego s škrlatnim trakom, k njej pa rdeče škornje.

zlata kača

odtenkov. Škrlatno barvilo so pridobivali iz žleze morskih polžev škrlatnikov. Za gram barve škrlata je potrebnih 8000 polžev. K temu razkošnemu oblačilu so patriciji nosili rdeče škornje. Vsak je takoj opazil, da gre za pomembno osebnost. Na levem prstancu so imeli zlat pečatni prstan, na katerem je bila gravirana slika. Tako je bil vsak pečat nezamenljiv.

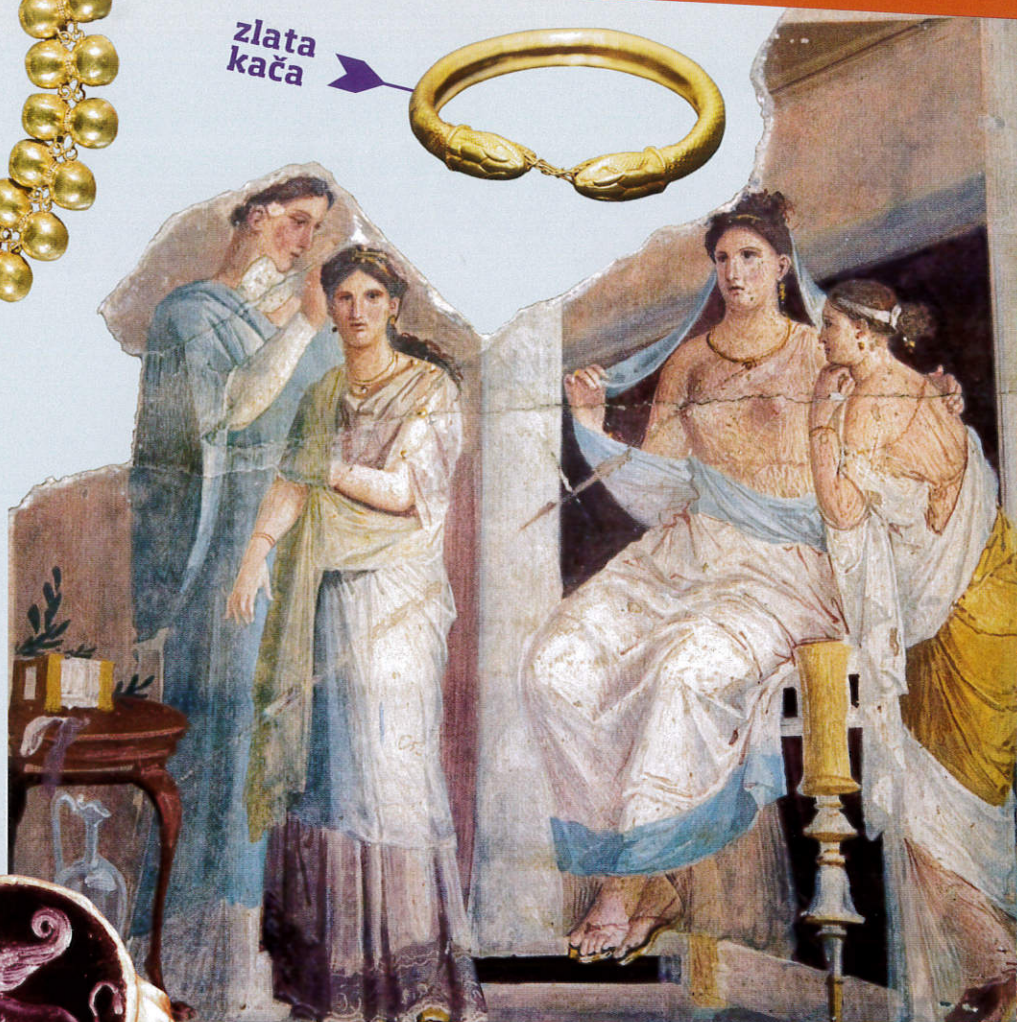
Nakit

Povsem drugačen pa je bil nakit žensk. Kaj vse so imele! Večinoma je bil iz zlata in srebra, vendar to ni bilo vse. Prstani, zapestnice, uhani in verižice so bili okrašeni z dragimi kamni: s smaragdi, safirji, diamanti in opali. Najlepši so bili biseri in tudi primerno dragi. Zato se je bilo tako imenitno postavljati z njimi. Nosile so jih celo na jermenčkih obuval.

Pečatni prstan cesarja Avgusta prikazuje mešano bitje Sfingo.

Tudi svečenice so nosile nakit, in sicer ogrlice iz čistega zlata.

Neverjetno!
Večini moških je bilo seveda razkošje žensk trn v peti. Ko so Rimljani doživeli velike izgube v drugi punski vojni, so ženskam za določen čas prepovedali škrlat in zlato. Živele naj bi tako preudarno in skromno kot njihove stare matere! Seveda se ženske s tem niso strinjale. Ko so se časi izboljšali, so priredile demonstracije in prisilile moške, da so odpravili ta zakon.

Toga

Od Avgustovega časa so visoki uradniki nosili dvoslojno toga. Oviti v tolikšno količino blaga so moški delovali dostojanstveno in pomembno. Toda toge si niso mogli obleči sami. Zato so potrebovali pomoč sužnjev. Ti so temeljito obvladali naslednje korake!
(1) Blago je bilo široko okoli 4,50 metra. (2) Prepognili so ga na pol. (3-5) Prepognjeni levi konec so položili čez levo rame in roko, drugi konec so ovili okrog trupa in pod desno roko. (6) Preostanek blaga so vrgli čez levo rame in ga zataknili na desnem boku. (7) Končano? Skoraj! Brez dvignjene leve roke, bi vse skupaj zdrsnilo dol. (8) So gube lepo položene? Vsaka posamezna je skrbno nagubana.

5

6

7

8

Priljubljeni!

Lepo počesani

lasnica

Moškim je bilo lahko, nosili so kratke lase. Težava je bila le, če so bili plešasti ali pa so jim lasje izpadali. Takrat so morali uporabljati sredstvo proti izpadanju las: mešanico vina, popra, kisa in mišjih kakcev. Brili so se pri brivcu. Cesar Hadrijan - vladal je od leta 117 do leta 138 n. št. - je bil znanilec novih smernic: prvi je začel nositi brado. Kmalu so ga posnemali tudi drugi moški in si puščali rasti brado. Hoteli so biti prav tako dostojanstveni kot njihov vzornik cesar.

Svetlolase kot Germanke

Bogate ženske so obvezno hotele biti v koraku z modo. Nosile so prav takšno pričesko kot cesarica - kar pa sploh ni bilo tako preprosto. Pričeska cesarice Livije je bila na prvi pogled zelo preprosta. Navsezadnje je njen soprog cesar Avgust zelo cenil skromen videz. Vendar pa je bila njena pričeska zelo zapletena. Ženske so za ličenje in pričesko porabile velik del dneva. Urejale so jih sužnje, ki so bile zadolžene le za to. Lase so česale z umetno izrezljanimi glavniki iz slonovine, spenjale pa z dragocenimi lasnicami. Ženske niso bile vedno zadovoljne s svojo naravno barvo las. Zato so si jih barvale, na primer na rdeče,

Posebej čedne so bile zlate mrežice za lase. Nekatere so bile okrašene z drobnimi rdečimi granati.

o do razkošnih ov? Le z lasuljo!

Z razbeljenimi kleščami so si ženske navijale pramene las.

poprova zrna

Cesar Hadrijan je imel košate lase in ni potreboval poprovih zrn proti izpadanju las.

ali pa posvetlile. Nekaterim pa so bili bolj všeč temni lasje. Za rjavo barvo so uporabljale izvleček iz orehovih lupin, za črno pa sok iz listov črne akacije. Za košato pričesko s številnimi kodri pogosto niso bili dovolj lastni lasje. Malce so pogoljufale in si pomagale z lasnimi vložki ali pa so si nadele lasuljo. Najrazkošnejši in najdražji so bili svetli lasje Germank. Lepe in košate kodre so oblikovale s kleščami za kodranje.

Sužnja ureja lase gospodarici, ki udobno sedi v pletenem naslanjaču in se opazuje v ogledalu.

Ličenje

Rimljanke v javnosti niso hodile nenaličene. Modna je bilo zelo svetla polt, zato so si pomagale tako, da so si obraz natrle s svinčnim belilom. Takrat namreč niso vedeli, kako škodljiv je svinec. Obrvi so si v eleganten lok začrtale z mešanico saj in medvedje masti, s tem so namazale tudi trepalnice. Rdečilo je bilo obvezno. Lica so si pordečile z izvlečkom iz vinskih tropin ali iz rdeče okrase prsti. Manjkala ni niti šminka. Ustnice so si mazale z rdečo barvo, ki so jo dobili iz murv, minija ali uši. Fuj, kako ogabno! Seveda so se tudi dišavile. Vrhunska dišava je bil parfum iz rožnega olja. Prav zato so na otoku Rodos in v Neaplju nasadili Roso centifolio, dišečo vrtnico s številnimi cvetnimi listi. Marsikatera cesarica se je kopala v osličjem mleku. Lahko ste bili srečni, če ste se rodili kot bogata Rimljanka, in ne kot sužnja. Sužnja je morala delati, kar je zahtevala gospodarica. O nakitu je lahko le sanjala, lase pa je morala nositi kratko postržene.

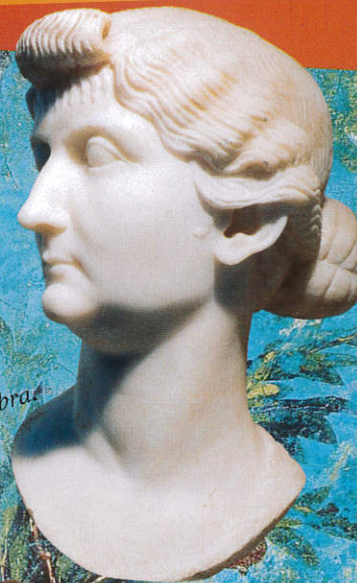
Livijin slog

Na čelo počesi šop las. Zvij jih v zvitek in pritrdi z lasnicami.

To rimsko ogledalo je v celoti iz srebra.

Spleti tanko kito na zatilju, na levi in desni pa zvij tanka pramena las in iz njih spleti kitki.

Na zatilju primi lase skupaj, jih zvij v vozec in pritrdi z lasnicami. Ovij ga s stranskima kitkama in pripni z lasnicami. Zdaj si cesarica!

Sestavine za kraljevski parfum

Zmešajte izvleček mirabele, amoma, cimeta, kardamoma, narde, mire, volčina, storaksa, smole brškina, kolmeža in ločka iz Sirije, vodnega sovca, divje trte, hene, zdravilke, žafrana, ciperusa, rožnega lesa, majarona, lotosa, medu in vina.

Zabavno dejstvo

Preveč razkošja?

Pisatelj Plinij se je jezil: »Med vsemi razkošnimi stvarmi so dišave najbolj nepotrebne. Bisere in drage kamne se lahko deduje, dišava pa naglo izhlapi. Njena največja odlika je: ko gre mimo nadišavljena ženska, z vonjem pritegne pozornost vseh tistih, ki počnejo povsem nekaj drugega.«

gra in zabava

Ali se je otrokom v starem Rimu godilo bolje kot danes? Kakor današnji so tudi oni morali hoditi šolo. Pojdimo lepo po vrsti. Ženska otroka rodila doma. Pri porodu ji je pomagala babica, zdravnik je bil redko raven. Za dober potek poroda so prosili bogove.

Dojenček je tu

Novorojenčka so najprej umili, prebrili in ga položili v zibko. Pri nas vsakega otroka ob rojstvu vpišejo na matičnem uradu. V starem Rimu je oče priznal otroka tako, da ga je vzjel v naročje. Da bi vsi vedeli, da se mu je rodil otrok, je ponosni oče z vencem okrasil hišna vrata. Osmega ali devetega dne po rojstvu je otrok dobil ime in ob tem so pripravili praznovanje.

Barbika ali gladiator?

Male Rimljanke se niso igrale z dojenčki igračkami. Imele pa so punčke, ki pa niso bile tako vitke kot današnje Barbike. Deklice so svoje punčke lahko tudi oblačile, saj so imele gibljive roke in noge. Fantje so se raje igrali s figuricami konjenikov ali gladiatorjev. Zelo priljubljena je bila žoga. Odrasli so se prav tako radi igrali z njo kot otroci. Majhne žoge so bile iz sukna in polnjene

Dečku so okoli vratu obesili amulet. V obesek so dali lase ali kaj drugega, kar je odganjalo zlo.

Rimljani so imeli tri imena: ime, priimek in vzdevek.

z lasmi, velike pa so bile mehke in polnjene z zrakom. Po zraku so letele zelene, pisane in zlate žoge. Že mali Rimljani so poznali igre, na primer slepe miši in ringaraja; najraje pa so nagajali odraslim. Na tla so prilepili novčič in se zabavali, ko so skrivaj opazovali, kako se je kak imeniten Rimljan sklonil, da bi ga pobral, a mu to ni uspelo. Kakor danes so se igrali namizne igre in igre s kocko. Kockali pa so tudi z živalskimi koščicami.

Otroci so kockali s koščicami, imenovali so jih tali. Imele so štiri ploskve in številke: ena, šest, tri in štiri.

Zanimivost

Pupa in pupila

Latinski besedi pupa in pupila zvenita skoraj enako. Pupa pomeni deklica, punčka. Beseda pupila ali zenica pa je izšla iz pomanjševalnice besede pupilla. Ko človek pogleda drugemu v oko, vidi v njem deklico - dušo sočloveka.

Ta gibljiva lesena lutka je imela zglobe.

V vsakem gospodinjstvu so imeli ptice. Zelo priljubljeni so bili golobi. Uporabljali so jih za pismošose ali pa za hrano.

Rimske igrače so bile podobne današnjim. Otroci so se igrali s figuricami živali in ropotuljo v obliki petelina, goloba ali prašiča.

→ Že veste?

Rimljani so poznali vsega skupaj le 18 priimkov, večinoma so bili to števniki. Quintus pomeni peti, Octavius osmi. Zabavnejši so bili vzdevki. Flaccus pomeni slabič, Rufus rdečelasi in Naso nosati. Tudi pri deklicah niso bili preveč izvirni: priimek je dobil žensko obrazilo. Sestre pa so ali oštevilčili ali le razlikovali z besedama »starejša« oziroma »mlajša«.

Psi niso bili le družabniki pri igri. Pogosto so čuvali hišo ali pa so jih jemali na lov.

Hišni ljubljenci

Vsak otrok si je želel svojega ljubljénčka. Majhnim otrokom so podarjali domače race, gosi pa tudi pelikane. Pesnik Horacij poroča, da so številni otroci naučili svoje udomačene miške vleči majhne vozičke. Kot v današnjem času so bili kot najboljši družabniki najbolj priljubljeni psi. Vendar se jim ni vedno najboljše godilo. Fantje so jih uporabljali za vprego. V lahek dirkalni voziček so zapregli enega ali dva psa, včasih tudi kozo. Deklice so se rade igralle z zajčki. Mačke niso bile prav pogosto domači ljubljénčki. Otroci jih niso božali, niti se niso igrali z njimi, glavna naloga mačk je bila, da lovijo miši. Vsi pa so imeli radi ptice. Že zjutraj je družino zbudilo petje kalinov ali skovikov. Prav posebna zabava je bila dresura ptic. Srako so naučili, da je pozdravila goste, slavce pa, da so peli na ukaz. Številne papagaje so naučili pozdrava Ave Caesar - Pozdravljen, cesar. Z govorečimi pticami so si lahko služili denar.

Zvesti tovariš

Številni gospodarji ali gospodarice so zelo ljubeče ravnali s svojim psom in ga jemali s seboj v posteljo, da jih je grel. Ko je ljubljénček umrl, so mu postavili nagrobnik. O psički Issi vemo, da je s svojim gospodarjem delila bolečino in veselje.

Učenci so vrezovali črke na povoščeno površino lesene tablice.

Zanimivost

Koda - kodeks

Besedi izvirata iz latinske besede codex, ki pomeni deščica, zbirka. Učenci v starem Rimu so pisali na povoščene lesene tablice. Več skupaj povezanih lesenih tablic pa so imenovali codex - knjiga.

V starem Rimu so bile šole zasebne. Pogosto so bile v lesenih barakah, prostor je razsvetljevalo le nekaj oljenk. Pouk je lahko potekal v stebriščnem preddverju ali blizu ulice, prostor je od hrupa ločevala le zavesa! Mimoidoči so tako slišali glasno govorjenje učitelja in jecljanje učencev, ki so morali odgovarjati na vprašanja ali računati. Učenci pa so z enim ušesom prisluškovali uličnemu dogajanju. Njihovi učitelji večinoma niso dobili plačila, ker so bili starši pogosto slabi plačniki. V premožnejših družinah je otroke poučeval zasebni učitelj, ki je prihajal na dom.

Rana ura

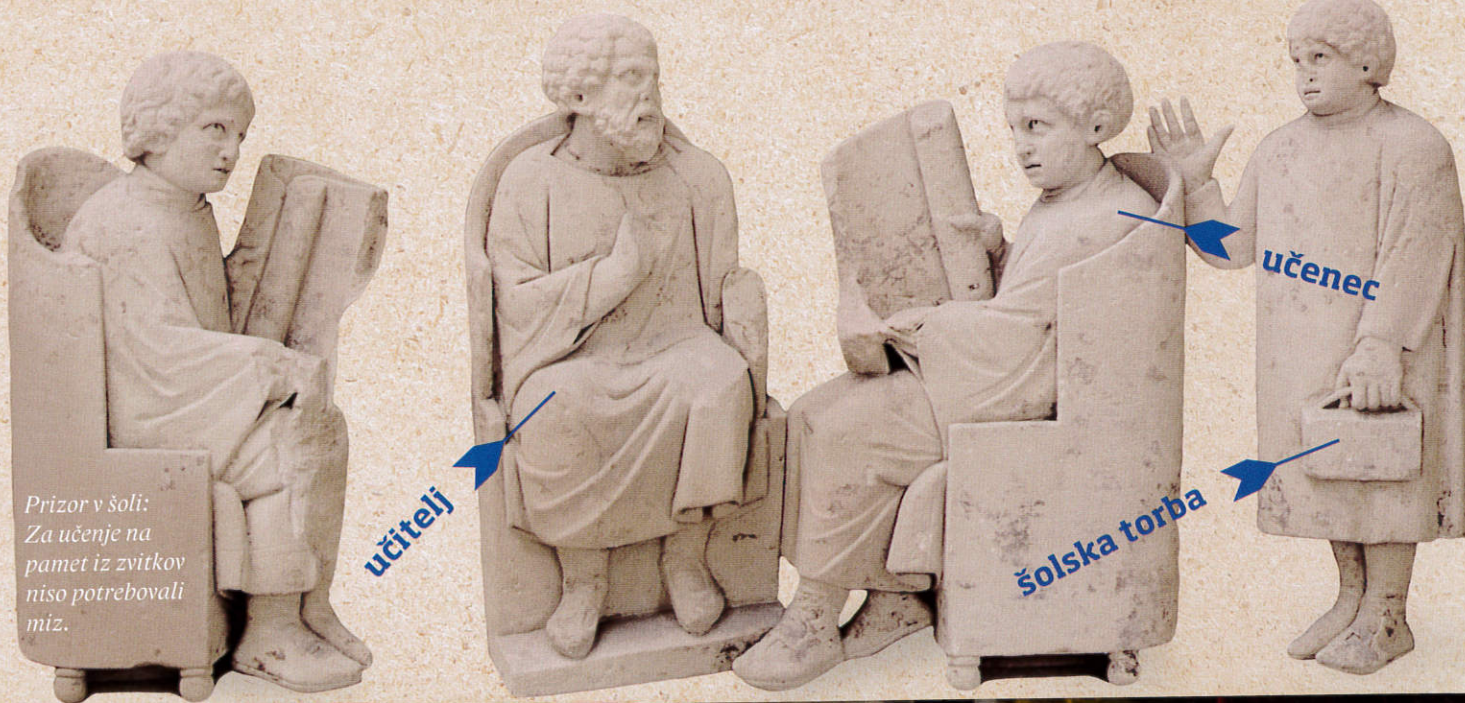
Rimski otroci so se v spremstvu sužnja v šolo odpravili že ob prvem svitu, pozimi pa že pred sončnim vzhodom. Šola sicer ni

bila obvezna, vendar so očetje menili, da se morajo otroci učiti. Podobno kot v današnjem času so tudi mali Rimljani v osnovno šolo začeli hoditi pri šestih ali sedmih letih. Učili so se brati, pisati in računati. Pouk je bil strog. Knjig ni bilo, zvitkov malo, zato so se morali veliko učiti na pamet.

Šolska mora

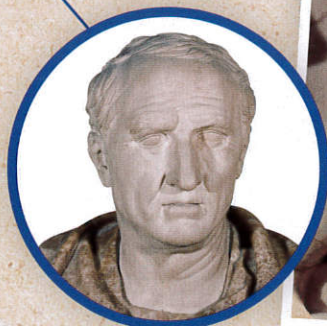
Kot v današnjem času so tudi v Rimu po osnovni šoli nadaljevali šolanje, in sicer s poukom pri gramatiku. Pri enajstih ali dvanajstih letih so se otroci morali na pamet učiti grščino in neskončno dolga besedila najslavnejšega grškega pesnika Homerja. Zamorjeni učenci so na steno napisali, kako pogosto so bili kaznovani: »Trikrat tepen.«

Prizor v šoli: Za učenje na pamet iz zvitkov niso potrebovali miz.

Cicero

Deček s prstoma oblikuje govorniško znamenje.

»Ne učimo se za življenje!«

Če slavní filozof Seneka se je pritoževal, da v šoli poučujejo veliko nekoristnega. »Non vitae, sed scholae discimus,« je zapisal. »Ne za življenje, temveč za šolo se učimo!« Za življenje pa nista pomembni šolska učenost in pridobljena šolska izobrazba, temveč potrebujemo zdravo pamet. Skoraj vedno so izrek obrnili in rekli: »Ne za šolo, temveč za življenje se učimo.« So tisti, ki ga napačno navajajo, šoli sploh dobro poslušali?

Got v politiko

Pladeniči, ki so hoteli delati politično kariero ali se ukvarjati s pravom, so med 16. in 20. letom šli v uk h govorniku. Pri tem so se učili sestavljanja govorov in umetnosti govorništvá. Senatorji in pravniki so bili uspešni le, če so bili spretni govorniki in so znali pritegniti pozornost množice.

Umetnost govora

Veliki vzornik vseh govornikov je bil Cicero (106-43 pr. n. št.). Ko je govoril v senatu, je občinstvo poslušalo kot uročeno. Govorništvó je obvladal kot umetnost. Če mu je to uspelo, je podrobno opisal vse v svojem delu De Oratore - O govorniku.

Cicerov govorniški tečaj

Inventio ali izbor teme

Izberite temo za govor. Pomembno je, da

- ▶ vaši poslušalci ne poznajo snovi in od vas izvedo nekaj novega,
- ▶ poslušalcem poveste nekaj, kar vzbudi njihova čustva. Če lahko sočustvujejo, vas bodo imeli radi.

Dispositio ali predstavitev

Naredite seznam točk, ki bi jih radi omenili:

- ▶ V uvodu predstavite temo. Kaj je vaš cilj?
- ▶ V glavnem delu opišite in pojasnite podrobnosti.
- ▶ Na koncu povzemite temo. Kaj ste izvedeli?

Elocutio ali izražanje

To, kar želite povedati, podkrepite z ustreznimi besedami. Vse, kar poveste, mora držati. Govorite glasno in razločno. Občinstvo pričakuje, da ga boste zabavali.

Memoria ali zapornitev

Zapornite si govor. Če znate celega na pamet, ste car!

Actio ali dejavnost

S telesno držo, gibi in izrazom obraza lahko svoj govor živahno podkrepite. Poskusite: stojte zravnano, povedano poudarite z rokami ali dlanmi, glas nižajte ali povzdignite. Kakšen je učinek?

Z dvignjenima prstoma je rimski govornik pokazal, da ima besedo.

Že veste?

Reklame so praviloma obiskovale osnovno šolo. Njihova naloga bila rojevanje otrok in s tem nadaljevanje časti družine. Pogosto so se poročile že pri mladih letih s precej starejšim možem.

Svetovni imperij

Kakšne možnosti je imel prihodnji politik? Na kakšne položaje bo lahko prišel? In katere pogoje je moral izpolnjevati? Uradni položaji so bili seveda hierarhično razporejeni, v strogem vrstnem redu od spodaj navzgor. Ko je bil Rim republika in še ni bilo cesarjev, je moral posameznik skozi večletno izobraževanje, da je lahko postal funkcionar. Začel je kot vojaški tribun in se nato z leti vzpenjal k vrhu kot kvestor, edil in pretor. Tako si je pridobil izkušnje v upravi, vojski, denarništvu in diplomaciji.

Od konzula do cesarja

Najvišji položaj, ki ga je lahko posameznik dosegel, je bil položaj konzula. Kot konzul je lahko vodil bojne pohode. Tudi Julij Cezar je bil konzul. Tako je imel pravico, da je bil kot vrhovni poveljnik in diktator v času krize edini vladar. Pravica je bila časovno

omejena na pol leta, a jo je Cezar vedno znova podaljševal. Nekoč pa je prestopil mero, zato so ga umorili. Po njegovem umoru ga je na oblasti nasledil Avgust in z njim se je začela doba cesarstva.

Dobri cesar

Cesarji so bili samodržci, imeli so tolikšna pooblastila, da so bile številne funkcije odveč. Ljudstvo in senatorji so jim strogo gledali pod prste. Dober cesar se je vedel vzorno, bil je blag, pravičen, odločen in odgovoren. Poleg svojih političnih in vojaških dolžnosti je bil pristojen še za gradnjo cest in preskrbo z vodo. Med njegove naloge je sodila tudi oskrba mesta z živili in razdeljevanje žita med revne.

Popek sveta

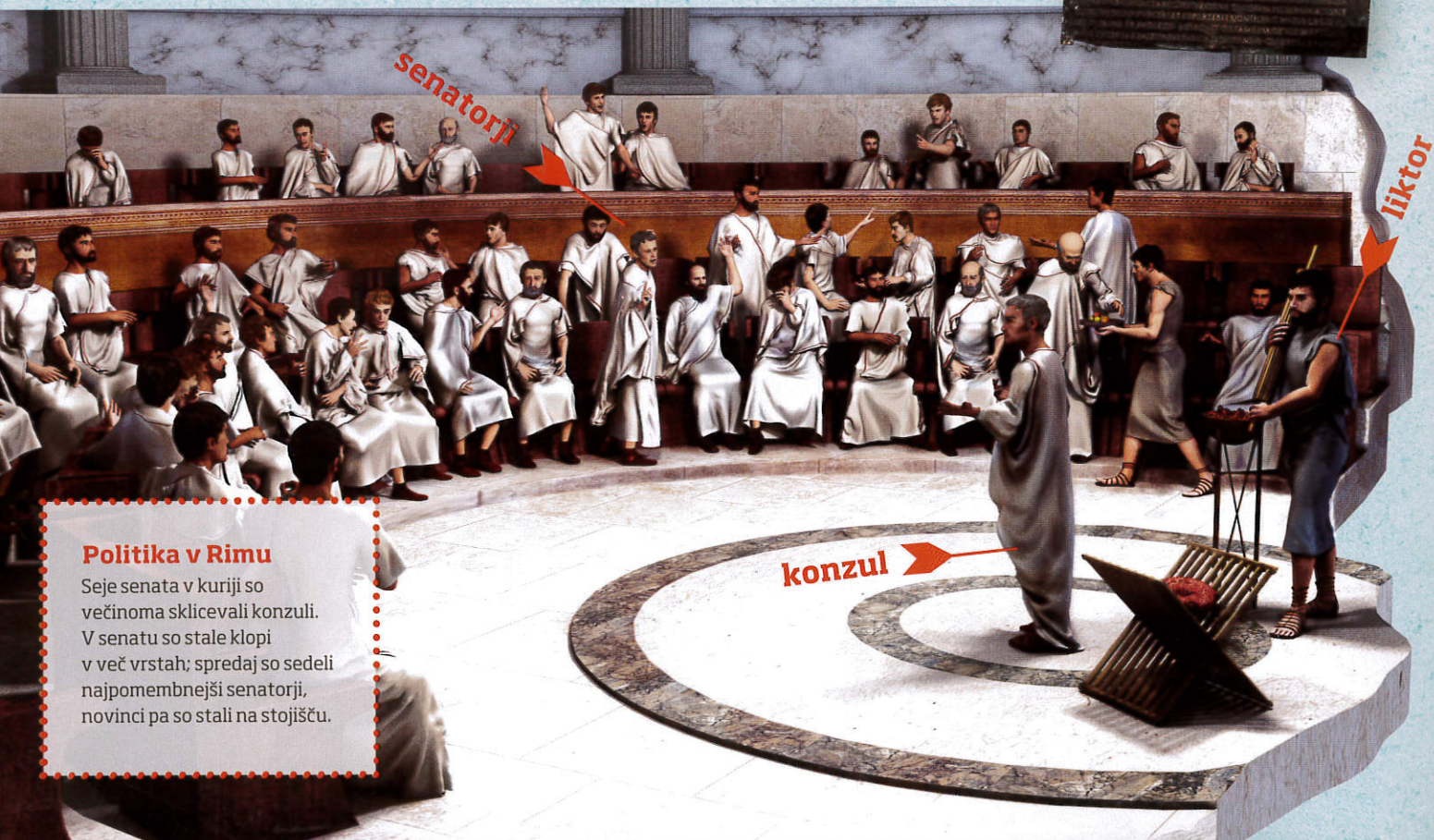
Središče oblasti je bil Rimski forum (Forum Romanum), veliko območje s številnimi

Črke SPQR lahko vidimo na praporih, kovancih in spomenikih. Celo na pokrovih kanalov! To je kratica besed *Senatus Populusque Romanus*, pomeni pa: »Rimski senat in ljudstvo«. Oblast je bila torej deljena.

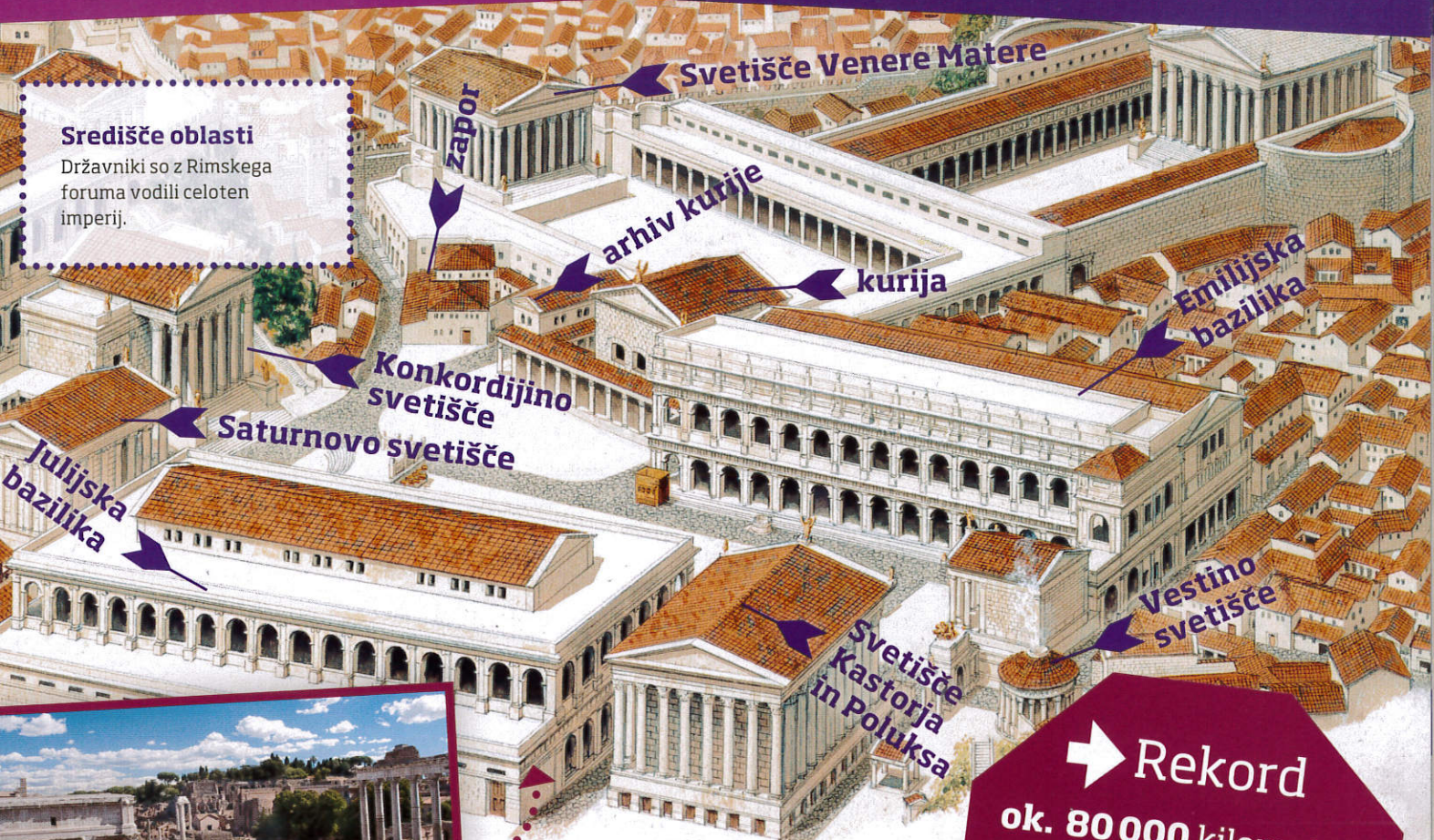
Vrezano v bron

Zapisi nekaterih pomembnih odredb so se ohranili. Na tej bronasti tabli je zapisan zakon cesarja Vespazijana iz leta 69/70. Z njim je cesar senatu dovolil sklepanje zvez in organiziranje sej senata.

Politika v Rimu

Seje senata v kuriji so večinoma sklicevali konzuli. V senatu so stale klopi v več vrstah; spredaj so sedeli najpomembnejši senatorji, novinci pa so stali na stojišču.

Središče oblasti

Državniki so z Rimskega foruma vodili celoten imperij.

Rekord
ok. 80 000 kilometrov
 je dolžina vseh poti rimskega cestnega omrežja, če jih seštejemo. Za primerjavo: obseg Zemlje meri le polovico, 40 000 kilometrov!

Rimske ceste

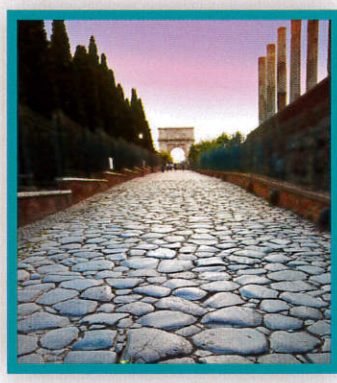
so kot Apijeva cesta zvezdasto potekale z Rimskega foruma. Popotniki so se na pot odpravili peš, na konjih ali s pokritimi potovalnimi vozovi. Vsakih 15 kilometrov je bila postaja, na kateri so zamenjali konje, vsakih 40 kilometrov pa počivališče. Kraji ob rimskih cestah so bili zadolženi, da oskrbijo potujoče uradnike in jim priskrbijo prenočišče.

stavbami, trgi in spomeniki. Tu so se zbirali državniki, načrtovali osvajalne pohode in upravljali imperij v zavetju varstva bogov, ki so na forumu imeli svoja svetišča.

Vse poti vodijo v Rim

V času cesarja Avgusta je bil rimski imperij velikanski. Leta 20 pr. n. št. je cesar Avgust dal na Rimskem forumu postaviti pozlačen steber. Na tako imenovanem Zlatem miljniku (Miliarum Aureum) so bila napisana glavna mesta vseh provinc imperija in njihova oddaljenost od Rima. Ohranjeno je le njegovo podnožje.

Apijeva cesta, dolga okroglih 540 kilometrov, je vodila do Brundizija (današnji Brindisi), kjer so se potujoči v Grčijo vkrcali na ladjo.

Rimske ceste so vodile v različne province:

Apijeva cesta	Atene (Grčija)
Domicijanova cesta	Sicilija
c. Julija Avgusta	Arles (Francija)
Domicijeva cesta	Gerona (Španija)
c. Klavdija Avgusta	Köln (Nemčija)
Erminijeva cesta	York (Velika Britanija)
Egnacijeva cesta	Carigrad (Turčija)

Širitev do Severne Afrike. Stebri še vedno nosijo težo.

Veliki cesarji in njihova dela

Še pri 70 letih so Avgusta upodabljali kot mladeniča. Kipi so bili pogosto obarvani.

AVGUST Miroljubni

27 pr. n. št. - 14 n. št.

- ▶ Na začetku vladanja se je imenoval Oktavijan. Beseda avgust je imela več pomenov: Augustus pomeni vzvišeni, augere večati in Augur prerok.
- ▶ Okronali so ga, ker je rešil številna življenja, saj je končal državljansko vojno v Rimu.
- ▶ 40 let je uspel ohraniti mir.
- ▶ Bil je skromen. Več kot 40 let je bival v eni in isti hiši.
- ▶ Ni bil omikan. Videzu ni dal velikega pomena.
- ▶ Izžareval je nekaj posebnega. Svetle, sijoče oči so mu dajale pridih božanskega.
- ▶ Cenil je, če so njegovi senatorji dostojanstveno nastopali. Namesto udobnih oblačil jim je ukazal nositi belo volneno togo.
- ▶ Bil je zelo priljubljen. Veljal je za preudarnega in je dobro prenašal kritiko.
- ▶ V Rimu je vpeljal navado poljubljanja. V pozdrav je senatorje in svoje prijatelje poljubil na usta.

NERON Umetnik?

54-68 n. št.

- ▶ Oblast je prevzel pri 17 letih. Prva leta svojega vladanja je bil zelo priljubljen pri senatorjih.
- ▶ Mater, ki se je zelo vmešavala v politiko, je dal naposled ubiti.
- ▶ Vojska ga ni zanimala.
- ▶ Učil se je igre in muzical na kitari. S tem se je postavil na isto raven z igralci, ki so bili na robu družbe.
- ▶ Dal je kovati kovance, na katerih je upodobljen kot glasbenik Sz liro, in s tem povzročil škandal.
- ▶ Pripisujejo mu, da je ukazal požig Rima. Zaradi uničujočih posledic je za brezdomce na Marsovem polju postavil barake.
- ▶ Pregarjal je kristjane. Okrivil jih je za požig Rima.
- ▶ Nehote je dal ime Koloseju. V bližini amfiteatra je namreč stal velikanski Neronov kip - kolos. Po njem so poimenovali Kolosej.

Neron (v filmu ga je igral Peter Ustinov) je v grozo senatorjev s svojimi skromnimi umetniškimi darovi nastopal na odru.

Z velikimi vojaškimi pohodi je Trajan najbolj razširil Rimski imperij.

TRAJAN Zgledni

98-117 n. št.

- ▶ Bil je prvi adoptivni cesar. Njegovi starši so bili veleposestniki, cesar Nerva ga je imenoval za naslednika in ga posvojil.
- ▶ Ni se mu zdelo potrebno, da bi prišel v Rim in prevzel oblast. Raje je ostal pri vojaki v Kölnu in šele po letu in pol prispel v prestolnico.
- ▶ V letu svoje smrti je dosegel največjo širitev rimskega imperija: od Velike Britanije do Španije, Severne Afrike, od Grčije do Perzijskega zaliva.
- ▶ Bil je odličen vojskovodja. Svoje podvige je ovekovečil na 40 metrov visokem Trajanovem stebri, na vrh katerega je stal njegov zlati kip.
- ▶ Ustanovil je prvo nakupovalno središče. Ob vznožju Kapitola je postavil Trajanov forum, tržnico s 150 trgovinami, skladišči in trgovskimi hišami. Pred vhodom je stal slavalok zmage.

MARK AVRELIJ

Rahločutni

161-180 n. št.

- ▶ Bil je iz plemiške družine.
- ▶ Zelo se je obvladoval.
- ▶ Vneto se je učil in veliko bral.
- ▶ Bil je pravi asket. Že kot mladenič se je postil in odrekal spanju.
- ▶ Ni želel postati cesar, temveč filozof. Njegove življenjske sanje so se končale, ko ga je posvojil njegov predhodnik cesar Antonin Pij.
- ▶ Že kot zelo mlad konzul je pri 18 letih vodil zasedanja senata.
- ▶ Na položaj, ki ga je zasedal kar 23 let, je bil od vseh cesarjev najbolje pripravljen.
- ▶ Svojega brata Lucija Vera je postavil za sovladarja. Do takrat še ni bilo dveh cesarjev na enem prestolu.
- ▶ Spopasti se je moral z najhujšim sovražnikom države: kugo.

Mark Avrelij je bil prvi, ki so ga upodobili na konju. Desnico dviga v pozdrav miru.

Številne rimske cesarje poznamo z različnih kovancev. Njihove profile so kovali v kovnici Junoninega svetišča.

Zanimivost

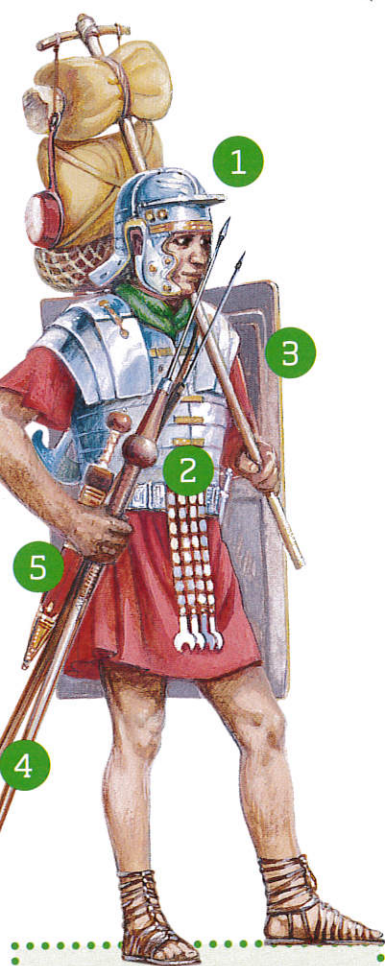
Kot na facebooku

Svoje fotografije pogosto objavimo na spletu, pozneje pa bi jih radi izbrisali. Kar pa sploh ni tako preprosto. Prav tako se je godilo rimskim cesarjem. Po vsem cesarstvu so postavili svoje podobe. Toda kaj če je kateri od njih hotel spraviti s sveta svojega tekmeča? Karakala je ubil svojega brata Geta, s katerim naj bi skupaj vladala. Da bi izbrisal spomin nanj, je dal spraskati njegov portret in odstraniti njegovo ime z napisa. Vendar to ni pomagalo. Geta je ostal znan, njegov portret se je ohranil.

Najdbe

Čelada, meč, broška – vse so edinstvene.

Legionar

je v dobi zgodnjega cesarstva nosil čelado in kovinski oklep (1), pas s kovinsko ploščico in zaščitnimi trakovi (2) in sandale. V eni roki je imel ščit z izboklino (3), v drugi pa kopje (4). Na ramenskem jermenu je visela nožnica z mečem (5).

Postava želva je rimska iznajdba.

Rimska vojska

Cesar Avgust je menil, da rimski imperij potrebuje močno vojsko. Poskrbel je za izoblikovanje odlično izurjenega jedra vojske. Kadar je izbruhnila vojna, kmetom ni bilo več treba zapuščati polj in živine. Prav tako tudi rokodelci niso prenehali s svojim delom, ko je bilo treba varovati meje. Vojaška služba je postala pravi poklic.

Preizkus

Rimski vojaki so se imenovali legionarji. Bili so dobro plačani, dobivali so redno plačo in še dragocena darila, kadar so za cesarja izbojevali zmago. Po 25 letih služenja v vojski so dobili denarno odpravnino, pogosto tudi nekaj zemlje. Vendar vsak ni mogel postati legionar, čeprav si je to želel. Kandidate je pregledala komisija in ugotovila, ali izpolnjujejo pogoje. Kajti legionar je bil rimski državljan, dobrega slovesa, visok najmanj 1,65 metra in star 20 let; videl je

kot orel, bil je dober učenec, govoril je latinsko, znal je brati in pisati, šteti in računati. Tisti, ki so ga sprejeli, se je moral obvezati, da bo vojski služil 25 let. To je potrdil s prisego. Nato so ga dodelili stotniji in dobil je plačilo v gotovini. S tem je poravnal potne stroške do svoje enote.

Dnevno urjenje

Urjenje nabornikov je bilo težko in naporno. Novinci so se urili štiri mesece. Navsezadnje so legionarji morali biti dobro telesno pripravljene za spopad s sovražnikom. Vadili so strumen korak, hitri tek, ježo, plavanje in metanje kamnov. Trikrat na mesec so morali v petih urah prehoditi 30 kilometrov, najbolje v popolni opremi in s prtljago. Učili so se, kako postaviti tabor, kako ravnati z orožjem, vihteti meč in ščit ter metati kopje. K temu sta sodili disciplina in tehnika. Le vojska, ki se je v boj odpravila enotno, je bila neranljiva.

Ladjevje

Za zavzetje sovražnih ladij so Rimljani izumili poseben mostiček za pristajanje, ki je na koncu imel dolgo konico. Ko so ga vrgli, se je konica zapičila v deske ograje sovražne ladje, nato so potegnili ladjo k sebi.

➔ Rekord

30-40 kilogramov

teže je legionar moral nositi s seboj. V prtljagi je imel rezervna oblačila, lonec, čutaro in živeža za tri dni. K temu sta sodila še oprema in orožje.

Naprej marš!

Vojska, ki je napadala novo območje, se je oblikovala po določenem načrtu. Spredaj so jezdili izvidniki. Njim so se priključile pomožne enote, na konjih ali peš. Na sredi sprevoda so bili težko oboroženi legionarji. Varovali so vozove in cize enot za preskrbo. Sledile so jim pomožne enote. Na velikih vojnih pohodih je nekaj tisoč mož hkrati napadlo sovražno območje. Za organizatorje pohoda je bil to velik podvig: vsak del dneva je moral biti skrbno načrtovan, saj je vsak udeleženec pohoda potreboval obrok hrane in prostor za spanje.

Strogo zastraženo

Za postavitve tabora so zravnali primeren pravokoten kos zemljišča, okoli skopali jarek, postavili varovalni nasip in ga utrdili s palisado. Znotraj zavarovanega tabora so bili vadišče, tribuna za poveljnika in

razni šotori: šotori za spanje, za delavnice, živež in bolnišnico. Nič čudnega, da so bila vrata, ki so omogočala dostop v tabor, močno zastražena!

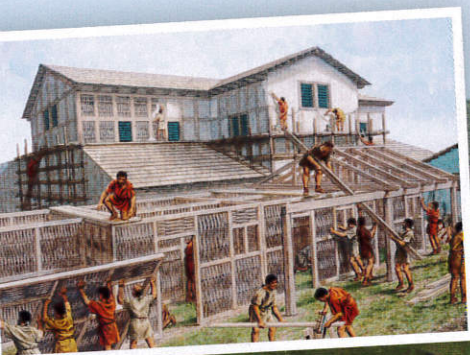
Bojna postava

Pred bitko je poveljnik nagovoril in razvnel bojnega duha pri svojih vojakih, ki so se postrojili v razmiku dveh metrov. Boj se je lahko začel. Pešake sta na obeh straneh spremljali konjeniški enoti. Čelade niso pokrivale ušes, da so vojaki lahko slišali signale trobente in se po njih ustrezno razvrstili. Če so se sovražniku približali na 20 čevljev, se je začel boj moža proti možu. Usul se je dež sulic, puščic, kopij in harpun.

Rimske zvižaje za zavzetje nasprotnikove utrdbe:

- ▶ Okoli utrdbe postaviti zid, postaviti tabor in nato napasti.
- ▶ Narediti želvo: postavijo več manjših enot. Vojaki v sredini so dvignili ščite nad glavo, ob straneh pa pokonci in nato napadli.
- ▶ Pripeljati premične visoke oblegavalne lesene stolpe in z lesenimi ovni razbiti vrata.

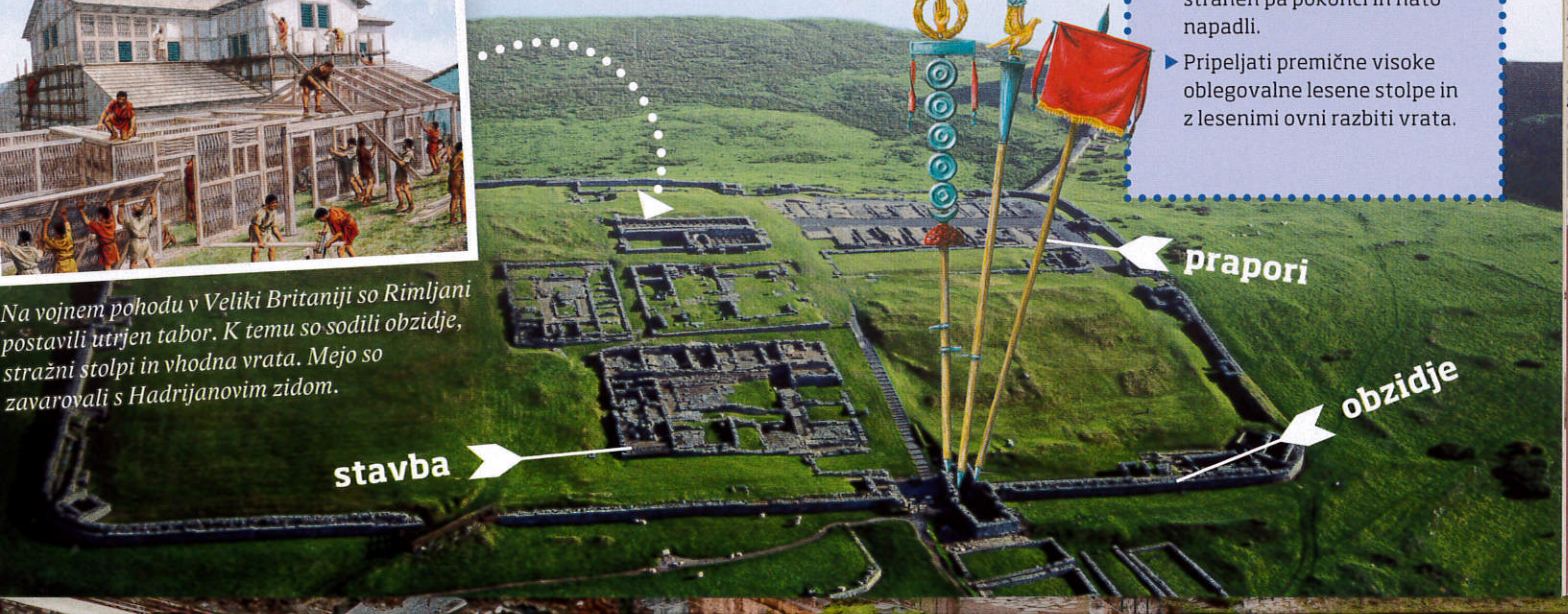

Na vojnem pohodu v Veliki Britaniji so Rimljani postavili utrjen tabor. K temu so sodili obzidje, stražni stolpi in vhodna vrata. Mejo so zavarovali s Hadrijanovim zidom.

stavba

prapori

obzidje

Zmage in porazi

Ustanovitev Rima

Dvojčka Romul in Rem ustanovita Rim, ki mu vladajo kralji. Leta 509 pr. n. št. preženejo zadnjega kralja Tarkvinija Superba.

Začetek punskih vojn

Rimljani se bojujejo s Kartažani za prevlado v zahodnem Sredozemlju. Kartažanski vojskovođa Hanibal Rimljane sprva porazi, leta 146 pa Rimljani zmagajo in porušijo Kartagino.

V Rim pridejo gladiatorji

Najprej jih najamejo, da bi zabavali ljudstvo. Do tedaj je bilo njihovo nastopanje omejeno le na pogrebe. Do izgradnje Koloseja se bojujejo v lesenih arenah.

Umor Cezarja

Senatorji umorijo Cezarja. Plemstvo namreč ni hotelo, da bi postal dosmrtni diktator. O vseh teh dogodkih poroča uradno glasilo, ki izhaja vsak dan. S Cezarjevo smrtjo je prosta pot za Avgusta.

republika

753

500

451/450

387

264-146

509-27 pr. n. št.

184

107

73-71

44

Spori patricijev in plebejcev

Plebejci in patriciji se pripravljajo za oblast. Oba sloja odločata o politiki Rima in volita konzule. Šele leta 367 pr. n. št. sklenejo mir. V znamenje sloge postavijo Konkordijino svetišče.

Zakoniki dvanajstih plošč

Na Rimskem forumu postavijo dvanajst bronastih plošč z zakoni, ki so osnova sodobnih zakonikov.

Rim dobi kanalizacijo

Strogi Katon Starejši leta 184 pr. n. št. postane cenzor in zgradi Veliko kloako.

Gosi rešijo Rim

Gosi z gaganjem opozorijo Rimljane pred Galci. Ti sicer zasedejo mesto, a ne Kapitola.

Spartakov upor

Rimski suženj in gladiator Spartak (v filmu ga je upodobil Kirk Douglas) vodi upor sužnjejev. Pridruži se mu okoli 5000 upornikov, ki pa ne preživijo.

Izbruh Vezuva

Lava, plovec in pepel zasujejo devet mest. Čez stoletja hiše in predmete večinoma nepoškodovane izkopljejo. Pred 150 leti uspešno naredijo mavčne odlitke izkopanin.

Gradnja Panteona

Cesar Hadrijan v Rimu zgradi veličastno svetišče Panteon. Za to najame grškega arhitekta.

Razdelitev cesarstva

Po smrti Teodozija I. je prišlo do delitve rimskega cesarstva na zahodno in vzhodno. S tem imperij oslabi. Rim postane prestolnica zahodnorimskega, Konstantinopel pa vzhodnorimskega cesarstva, ki mu vlada Konstantin Veliki.

Konec zahodnorimskega cesarstva

Odstavitev Romula Avgustula in s tem konec zahodnorimskega cesarstva. Na prestol pride German Odoaker. Vzhodni del rimskega imperija obstaja do leta 1453.

cesarstvo

9-476 n. št.

9

79

117

128

216

395

410

476

Varov poraz

Germani porazijo rimske legije pod vodstvom vojskovodje Vara. V Tevtaburškem gozdu povsem uničijo dve legiji. Železna obrazna maska vojaka je še vedno tam.

Največji obseg imperija

Cesar Trajan je velik vojskovodja. Imperij razširi od Afrike do Velike Britanije. Njegove osvojitve so upodobljene na reliefih na 40 metrov visokem Trajanovem stebri.

Karakala odpre terme

Karakala je le vzdevek, s katerim se norčujejo iz njega, ker pogosto nosi plašč s kapuco. Zaradi njegove okrutnosti ga umorijo. Velikanske terme, ki jih je dal zgraditi v Rimu, še danes spominjajo nanj.

Alarik opleni Rim

Zahodni Got Alarik zasede Rim in tri dni zapored pleni mesto. Do tedaj so Rimljani menili, da so varni. Nazadnje so Rim zasedli Galci leta 387 pr. n. št.

V sprevodu so tudi uplenjene trofeje.

Triumfalni sprevod

Triumfalni sprevod s je vil od Marsovega polja do Kapitola. Tam je zmagovalc bogov daroval najlepše živali

Ko se je Cezar zmagoslavno vrnil v Rim, so zaokrožile govorice, ali mu bo senat dovolil triumfalni sprevod. To je namreč največja čast, ki jo lahko izkažejo vojskovodji. Otroci so se odpravili na Marsovo polje in opazovali vojake pri postavljanju tabora. Končno je prišla novica: v čast Cezarjevih štirih zmag: v Galiji, Egiptu, Pontu in Afriki bodo priredili triumf!

Ves Rim se zgrinja sem

Tistega dne so bili vsi Rimljani na nogah. Številni so sodelovali pri molitvah in opazovali Cezarja in njegove vojake pri zajtrku. Nato je sledil prvi vrhunec. Suženj je zmagovalcu prinesel škrlatni oblačil -

tuniko in togo, izvezeni z zlatimi palmovimi vejami. Zmagovalc si je obul pozlačene čevlje, na glavo pa položil lovorjev venec. Obraz so mu pobarvali z rdečo barvo. Skoraj bi ga lahko zamenjali z Jupitrom! Nato je stopil na zmagoslavni voz, v katerega so bili zapreženi štiri beli konji. V eni roki je držal slonovinasto žezlo

Veni, vidi, vici

Cezar si je premišljeno izmislil rek: Veni, vidi, vici. »Prišel videl, zmagal,« je pisalo na ščitu. Krajše in bolj jedrnato se ne da oznaniti zmage.

Triumfatorji – tu je upodobljen Mark Avrelij – so se peljali na kvadrigi, vozu, ki so ga vlekli štiri konji.

Dokaz plenjenja: po zmagi nad Dačani so kraljevi zaklad odpeljali v Rim.

z orlom na konici, v drugi pa lovorjevo vejo. Končno se je sprevod premaknil.

Prikaz vojnega plena

Spredaj so stopali ujetniki, ki so nosili plen. Da bi ga lahko vsi videli, so zgradili posebna, pogosto večnadstropna ogrodja. Že ta so bila sama po sebi zanimiva. Za plen iz Galije so bila iz lesa citrusov, iz Egipta iz želvovine, iz Afrike iz slonovine in iz Ponta iz akanta. Še bolj osupljive pa so bile dragocene umetnine in številno zaplenjeno orožje. Česa takega še niso videli. Še dobro, da so bila na ploščah pojasnila. Da bi lahko vsak vedel, kako je potekala vojna, so bile na velikih ploščah naslikane posamezne bitke. Sredi sprevoda se je na posebnem vozu peljal zmagoviti vojskovodja - triumfator -, za njim pa so šli senatorji in drugi državni dostojanstveniki.

Kakšen hrup

Hrup je bil neznosen. Slišalo se je mukanje goveda, ki so ga gnali s seboj kot žrtvene živali. Preglasilo je glasne vzklike gledalcev, ki so vpili »io triumphe«, kar pomeni »hura, zmaga«. Vedno več ljudi se je oglašalo in metalo cvetje na zmagoviti sprevod. Vojaki so peli pesmi, zelo pogosto nesramne zbadljivke: »Meščani, pustite svoje žene doma, prihaja plešavi ljubljenec žena.« Cezar je bil namreč skoraj brez las in je rad osvajal ženske.

lovorjev venec

plenilci zakladov

Od Marsovega polja do Kapitola

Ujetniki so zavili proti Tiberi mimo Velikega cirkusa. Številni gledalci so si tam že zagotovili sedeže, kajti s tribun so imeli najboljši razgled. Med veseljačenjem množice se je pot nadaljevala okoli Palatina in nato čez Rimski forum na Kapitol. Dolga je bila od treh in pol do štirih kilometrov. Ker so bili gledalci številni, približno 350 000 ljudi, se je sprevod kar naprej ustavljal. Trajalo je skoraj tri ure, da so se vsi zbrali pri Jupitrovem svetišču! Ko je Cezar oznanil novico, da je galski kralj Vercingetoriks padel, je začel žrtvovanje številnih belih bikov s pozlačenimi rogovi. Potem so vsem postregli s slastnim obedom in postavili kar 22 000 miz!

Praznovanje brez meja

V naslednjih dneh so sledile gledališke predstave v vseh jezikih, ki so jih govorili v mestu. Uprizorili so krvave bitke. Videti je bilo mogoče celo 20 slonov. Cezar je dal na Marsovem polju postaviti umetno jezero, na katerem sta se spopadli dve ladjevji. V Rimu so lahko prvokrat občudovali žirafe. Da bi gledalce zavarovali pred žgočim soncem, je dal Cezar čez celoten Rimski forum in Sveto cesto razpeti senčila iz svilene jadvrovine. Takšnega razkošja v Rimu še ni bilo!

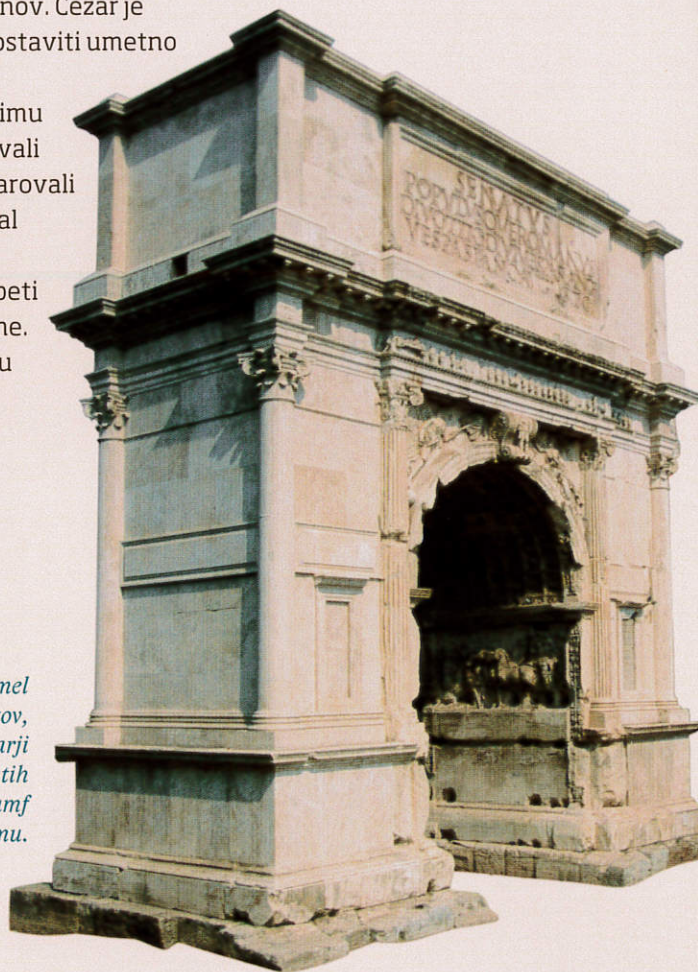
Slavolok zmage je lahko imel en lok, kot Titov, ali tri. Po tem vzorcu so vladarji tudi v drugih mestih postavljali slavoloke. Triumf pa so slavili le v Rimu.

Zanimivost

Ne pozabi, da si le človek!

Na vozu je za zmagovitim vojskovodjem stal suženj. Vsi so lahko videli, da mu nad glavo drži zlati venec. Toda, kaj mu je šepetal na uho? »Respice post te! Hominem esse memento!«, kar pomeni: »Ozri se. Ne pozabi, da si le človek.« Usoda je zavistna. S tem svarilom so hoteli odgnati nesrečo.

Žrtvovanje bogovom

Stari Rimljani so verovali v množico bogov. Tej pa je vladal glavni bog Jupiter. Poročen je bil s svojo sestro Junono in z njo je imel nekaj otrok. Otroke je poleg svoje soproge imel še s številnimi drugimi ženskami, vendar ni točno določeno s koliko. Seznam njegovih ljubezenskih podvigov je namreč neskončno dolg. Prav tako je nepregledno tudi število njegovih otrok. Nimf, katerih oče je, je več sto, poleg tega je imel še številne druge otroke.

Življenje z bogovi

Vsaka družina je imela svoje hišne bogove, penate in lare, ki so varovali družinske člane. V hišah so jim postavili oltarje in podobe. Prava bivališča bogov pa so bila svetišča. V Rimu jih je bilo več ducatov. Najpomembnejše je bilo Kapitolsko svetišče na Kapitolu. Posvečeno je bilo Jupitru, vladarju bogov, njegovi soprogi Junoni in boginji vojne Minervi. Pravo zbirališče bogov pa je bil Panteon. Prava senzacija takrat in danes!

Bogovom so vedno žrtvovali najlepše živali. V povorki k žrtveniku cenzor s spremstvom vodi merjasca, ovna in bika. Namenjeni so Marsu, bogu vojne.

Lari so bili hišni duhovi, ki so varovali hišo. Vsaka družina je imela svoje.

Žrtvovanje

Ljudje so morali bogovom izkazovati čast. Najbolje z žrtvovanjem. Žrtvovali so jim vse živali, katerih meso je užitno: svinje, govedo, ovce, kokoši in številne druge. Pomembno je bilo vedeti, ali bodo bogovi ljudem izpolnili želje. Ko so ubili žival, so ji vzeli ven drobovje. Če so bila jetra lepa in napeta, je bilo to dobro znamenje. Nato so žival razdelili: drobovino, mast in kosti so namenili bogovom in sežgali. Najbolj so se razveselili prijetnega vonja, ki se je dvigoval v nebo. Preostalo meso so spekli, pojedli so ga vsi tisti, ki so bili pri žrtvovanju. Žrtvovanje pa ni bilo vedno tako bogato. Pogosto je bilo dovolj, da so doma pri večerji bogovom nastavili skledico s hrano ali zlili vino v ogenj.

Kipci bogov so bili pogosto v nišah.

Prekletstvo ali blagoslov

Na bogove so se vedno lahko obrnili; ali so prosili nekaj dobrega zase ali nekaj slabega za sosede. Če si je nekdo zlomil nogo, je prosil, da se hitro pozdravi. Ko je bil zdrav, je iz gline naredil nogo in jo daroval bogovom. Pomoč bogov je bila dobrodošla tudi pri izpolnjevanju želja. »Vzemi svinčeno ploščico, napiši nanjo kletev, namaži s krvjo netopirja in jo zloži.«

Koščice so zavili v listek s kletvijo.

→ Že veste?

Beton so iznašli Rimljani. Zidovje so zidali iz lomljenca, ki so ga mešali skupaj z žganim apnom. Dobili so betonu podobno zmes. Imenovali so jo opus caementicium. Iz tega izhaja tudi beseda cement.

Mojstrovina iz cementa

Panteon ima največjo kupolo, zgrajeno iz cementa. Ima obliko polkrogle in premer 43,30 metra. Prava tehnična mojstrovina! Kako jim je uspelo, da je še zdaj, skoraj po 1900 letih nepoškodovana? Kupolo so v enem kosu vlili v ogromno leseno ogrodje. Da ni bila pretežka, so v cement primešali vulkanske kamnine, na primer plovec. Ta je lahek, ker ima veliko lukenj. Oblike, ki sestavljajo stavbo, so kot pri sestavljanju. Osnovna stavba je valj. Če bi kupolo obrnili navzdol, bi dobili kroglo. Preddverje ima obliko kvadra.

Svetišče za Rim: Panteon

Rimljani iz Grčije niso uvozili le bogov, ki so jim dali svoja, latinska imena. Prevzeli so tudi njihovo stavbarstvo. Panteon je postavil najpomembnejši arhitekt dobe cesarstva: Apolodor - in kako bi bil lahko kaj drugega kot Grk!

Odprtina v kupoli

V kupolo skozi devet metrov široko odprtino, ki je edini vir svetlobe, prihaja čarobna svetloba.

Rotunda

Okrogla stavba je pokrita z mogočno kupolo. Podpira jo zunanji zid.

Fasada

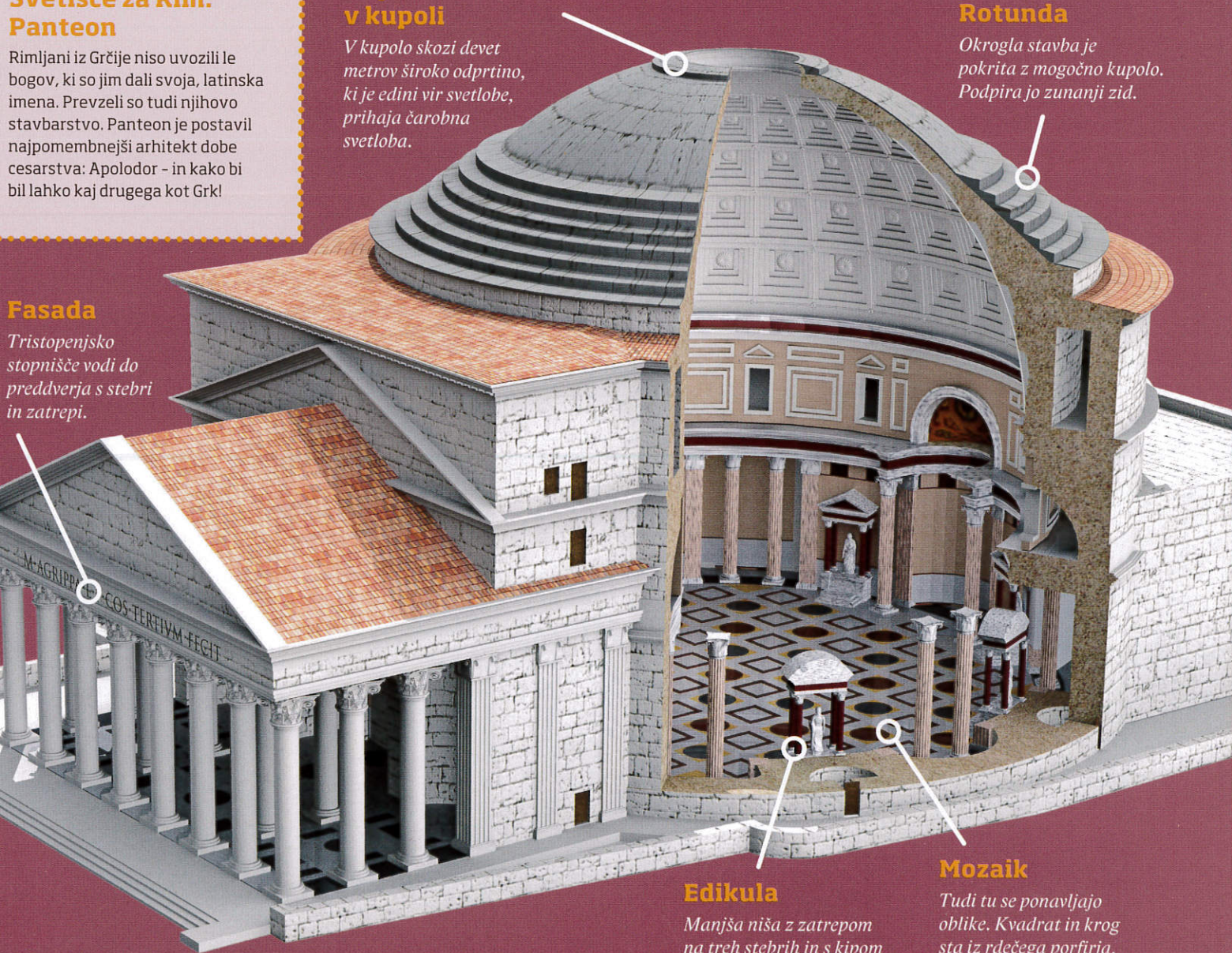
Tristopenjsko stopnišče vodi do preddverja s stebri in zatrepi.

Edikula

Manjša niša z zatrepom na treh stebrih in s kipom na sredi.

Mozaik

Tudi tu se ponavljajo oblike. Kvadrat in krog sta iz rdečega porfirja, sivega granita in marmorja.

Pisani Olimp

Rimljani niso verovali v enega samega boga, temveč so častili številne bogove in boginje. Menili so, da večina od njih živi na Olimpu. Skupaj z vsemi otroki, tako zakonskimi kot nezakonskimi.

Jupiter

Jupiter je vrhovni bog in ni preveč prijeten. Poročen je z Junono, vendar ima poleg nje še številne ljubice. Kot oče bogov ter bog strele in groma ima posebne pravice.

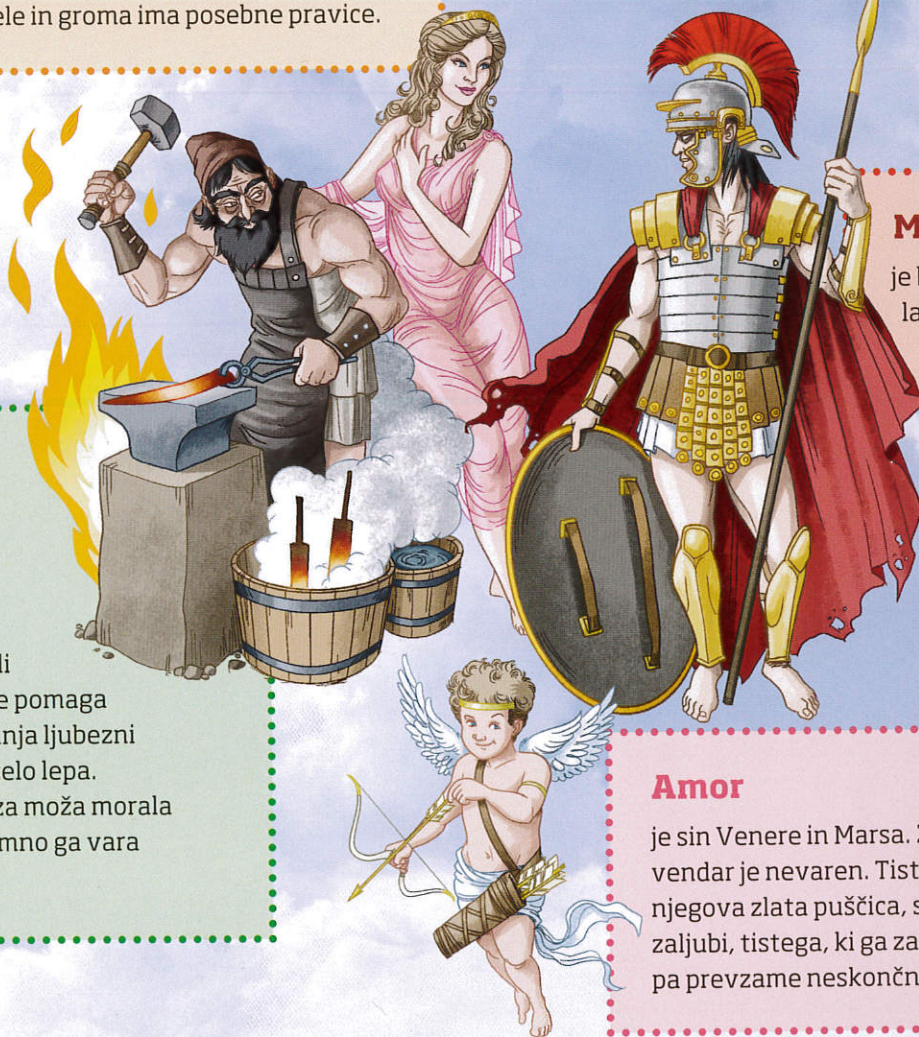

Junona

Da je Jupiter Junono dobil za ženo, si je pomagal z zvijačo. Vedel je, da rada zahaja na hrib, kjer je polno kukavic, in poslušal njihovo petje. Spremenil se je v kukavico, priklical nevihto in se kot ptica ves premočen in ubog zatekel v njeno naročje. Nato je znova prevzel podobo moškega in jo skušal zapeljati. Vendar brez proke ni šlo.

Vulkan in Venera

Vulkan je sin Jupitra in Junone. Žal šepa in kot kovač ni ravno primerna družba. Tudi zakon z Venero mu ne pomaga veliko. Venera je boginja ljubezni in lepote ter seveda zelo lepa. Ni zadovoljna, ker je za moža morala vzeti Vulkanu. Nesramno ga vara z Marsom.

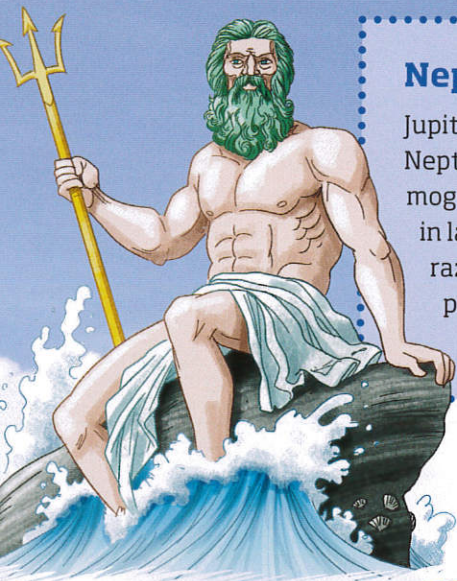

Mars

je bog vojne. Strašno lahko poseže v boj in grozno tuli.

Amor

je sin Venere in Marsa. Zelo je ljubeč, vendar je nevaren. Tisti, ki ga zadene njegova zlata puščica, se nesmrtno zaljubi, tistega, ki ga zadene svinčena, pa prevzame neskončno sovraštvo.

Neptun

Jupiter ima še enega brata - Neptuna. Ni sicer tako mogočen, je pa vladar morij in lahko tako strašno razburka morje, da potonejo vse ladje. Ne sme se ga žaliti.

Pluton in Persefona

Večina bogov prebiva na Olimpu, nekateri pa tudi v podzemlju. Jupitrov brat Pluton strogo vlada kraljestvu senc in in sodi mrtvim dušam. Svojo ženo Persefona je moral ugrabiti njeni materi Demetri.

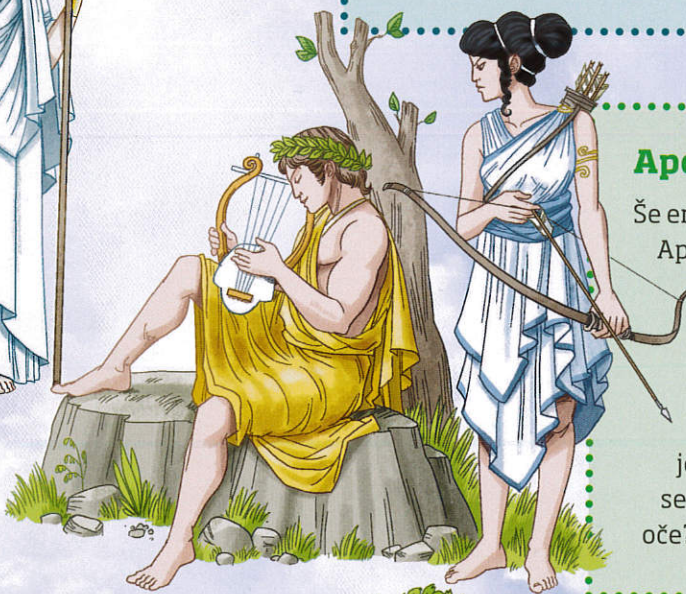
Minerva

je boginja vojne in Jupitrova hči. Jupiter je imel hud glavobol. Vulkan mu je pomagal in mu s sekuro razklal glavo. Iz nje pa je v popolni bojni opremi skočila Minerva.

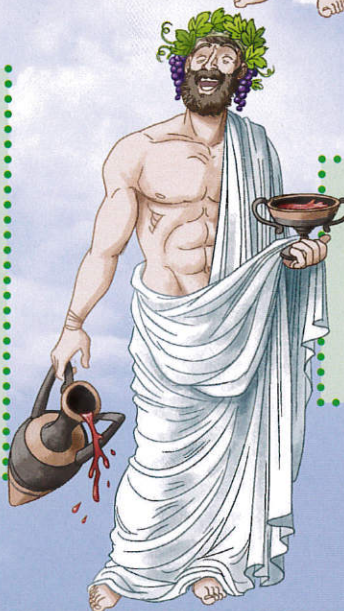
Merkur

Tudi Merkur je Jupitrov sin. Je zelo bister mladenič. Komaj je prišel na svet, že se je odpravil na pot, da bi Apolonu ukradel lepo govedo. Zato sta se sprla, a sta se nato pobotala.

Apolon in Diana

Še en par dvojčkov sta Apolon in Diana. Apolon je mlad in lep, je bog umetnosti in znanosti. Brat Merkur mu je prepustil liro. Apolonova sestra Diana je boginja lova. Moškim se ogiba. Kdo je njen oče? Seveda Jupiter.

Bakh

je tudi eden od Jupitrovih sinov. Na glavi nosi venec iz bršljana. Je bog vina in je pogosto pijan.

Gostija

Gostje so se udobno namestili na ležiščih, sužnji pa so jim stregli. Čeprav je bila gostija imenitna, so jedli kar s prsti!

Od jajca do jabolka

Pice, pomfrita in testenin s paradižnikovo omako v starem Rimu ni bilo na jedilniku. Tudi sladkorja niso poznali, sladili so z medom. Večina je jedla zelo preprosto hrano. Dan za dnem je bila na mizi žitna kaša, zraven pa še olje, zelenjava, stročnice, kot so grah, leča in fižol, ter sir. Za zajtrk je bil le kos kruha in morda še malo tistega, kar je ostalo od prejšnjega dne. Pili niso ne kave, ne kole, ne kakava, temveč le kozarec vode. Niti k mizi niso sedli, zajtrkovali so kar stoje. Vseeno so bili večinoma zadovoljni s tem preprostim obrokom. Vsak drugi prebivalec od približno 35 milijonov prebivalcev rimskega cesarstva ni imel dovolj za jesti in je nenehno stradal. Samo

tistim, ki so se rodili v bogatih družinah, je šlo bolje. Ti so imeli na voljo različne jedi. Zares razkošno je živelo le kakih dva tisoč družin, a še te le v obdobju od konca republike in v zgodnji dobi cesarstva. Lahko so si privoščili velike vile, v katerih so si uredili lepe jedilnice. Stene so bili čudovito poslikane, tla pa obložena z dragocenimi mozaiki. Gostje so ležali na treh ležiščih. Otroci niso smeli jesti v jedilnici, zvečer so lahko le pokukali vanjo.

Jedi so stregli v srebrnih skodelah ali v steklenih posodah. Revni so se morali zadovoljiti z glineno posodo. Za juho, omako in olive so uporabljali žlico.

Pekarne so imele svoje prodajalne in mline.

Leže jesti

Komaj so se gostje polegli po ležiščih, že so sužnji prinesli prvo jed in nato so kar naprej prinašali nove in nove pladnje z jedmi. V današnjem času pravimo, da je na mizi od začetka do konca obeda vse od A do Ž, Rimljani pa so rekli od jajca do jabolka. Postregli so najmanj tri hode. Kaj vse je bilo na voljo! Za predjed so bila jajca s pinjolami ali solata, za glavno jed svinjsko meso, kozje meso, perutnina ali zajec in ribe. Zraven pa veliko zelenjave. Vse je bilo že narezano in okusno zloženo na pladnje. Za poobedek so bila jabolka, drugo sadje in orehi. Postregli so tudi jajčne narastke z breskvami, hruškami ali kutinami. Kar je ostalo, so zavili v prtiček, da so gostje odnesli domov.

Pogovor pri mizi

Prav tako kot dobra hrana je bila pomembna tudi prijetna zabava. Najeli so flavtiste, žonglerje ali akrobate. Še pomembneje pa je bilo, da so se lahko duhovito

Vino so postregli v kantarosu. Ta je srebrn in okrašen z mirtinimi listi.

Hlebec kruha je imel osem zarez. Tako so ga lažje lomili na kose.

Igrali so na dvojno piščal. Vsaka cev ima štiri luknje zgoraj, spodaj pa eno za palec.

pogovarjali. Če je bil povabljenec pesnik, je bral svoja najnovejša dela. S filozofom so lahko razpravljali o številnih temah. Večkrat je gostitelj imel govor. Ali je iz jajca vedno dober le rumenjaki?

Rimski hladilnik

Piti ledeno hladno vino poleti je seveda imenitno. Kako je to mogoče brez elektrike? Klet so napolnili s staljenim snegom ter ga pokrili s slamo, vejami in prti. Sneg se je strdil in spremenil v led. Vendar to ni bilo poceni. Podjetje, ki je dovažalo sneg z gora, je bilo dobro plačano!

zankasti ročaj

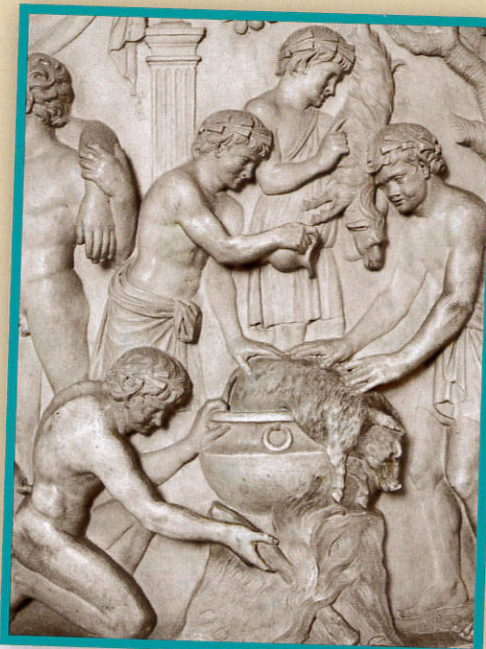

Rimske jedi

Izbrane predjedi

Medtem ko so se jajca kuhala v vodi, so v možnarju strli luštrek in pinjole (za dve jajci eno pest), ki so jih prej čez noč namočili v vodi. V danšnjem času to pripravimo z mešalnikom. Dodali so zmleti poper, med, malce kisa in nekaj brizgov bistreribje omake (podobna omaki, ki jo uporabljajo v tajski kuhinji). Omako so prelili čez olupljena v mehko kuhana jajca.

Za pripravo glavne jedi, kot je na primer svinjski ragu, ječmenova enolončnica ali kuhana gos, je potrebno veliko kuharjev.

Vinska karta

Pri Rimljanih je pitje čistega vina veljalo za nekultivirano. Pili so nekakšno mešanico, tako imenovani mulsum - zeliščno vino. Mulsum lahko pripravite tudi z jabolčnim sokom. V posodo zlijte kozarec jabolčnega soka od 2 litrov, dodajte 5 lovorjevih listov, 10 zrn popra, ščepec žafrana in datelj, nato počasi kuhajte 15 minut. Kuhano mešanico nato precedite, zmešajte s preostalim jabolčnim sokom in osladite z medom.

Glavna jed

Na koščke narežite 800 gramov svinjine in jo prepražite na 2 nasekljanih čebulah na vročem olju. Zalijte s četrt litra rdečega vina in 4 žlicami ribje omake, nato dušite 1 uro. Deset minut pred koncem kuhanja dodajte še 500 gramov jabolk, po jedilno žlico medu in gostega hruškovega soka ter 2 jedilni žlici vinskega kisa. Začinite s kumino, koprom, meto, poprom in soljo.

Rimljani so radi začinili jedi s slano omako garum, ki so jo naredili iz rib.

Sadni poobedek

Narežite melono na kose. Zmešajte grozdni sok z nekaj brizgi kisa in ribje omake ter z njim prelijte z metinimi listi obložene kose melone. Vse skupaj zmešajte in popoprajte.

Delitev dela: en rokodellec reže kamne, drugi pripravlja podlago, tretji zlaga kamenčke po tleh, četrta pa polaga mozaik.

Kako je bilo videti!

Kdo je vse to razmetal po tleh? Povsod ležijo kosti, rakove klešče, kurje kosti, sadne pečke, polžje hišice in tudi grozdi - natanko tako, kot bi gostje na gostiji zmetali ostanke po tleh. Kdaj bo prišel suženj in vse skupaj počistil? Ne bo, kajti to je mozaik iz kamenčkov.

Mozaik

Bogati Rimljani so v svojih vilah imeli imenitne in razkošne jedilnice. V njej so stala tri ležišča, na njih pa so bile mehke blazine. Na enem ležišču so lahko ležali trije. Stene jedilnice so bile čudovito poslikane. Upodobljen je vrt z vrtnicami in jagodičevjem, po njem skačejo ptice. Na tisoče kamenčkov sestavlja sliko na razkošnih tleh, ki dopolnjujejo podobo.

Kamen pri kamnu

Mozaik je sestavljen iz zelo majhnih kamenčkov različnih barv. Večinoma so to koščki iz marmorja, številni iz pobarvanega stekla, nekateri celo iz poldragih kamnov.

Geometrijske vzorce ni tako težko položiti. Težje pa je upodobiti ljudi, živali ali rastline, da bi bili videti čim bolj naravno. Kamenčke so najprej vijugasto položili in tako naredili obris slike. Za izdelavo mozaika je potrebno veliko dela. Najprej je polagalec mozaika na tla nanese sloj grobe malte, nato je nanese mozaično podlago iz fine apnene malte. V ta sloj so potem polagali kamenčke. Vendar ni bilo tako preprosto. Nanesli so lahko le toliko finega ometa, kolikor kamenčkov so lahko položili vanj, preden se je omet strdil. Mozaik je moral biti gladek, zato so zgornjo površino skrbno zbrusili.

Freske

Bi sveže sadje in kozarec vode? Rimski umetnik je sadje in vrč z vodo varljivo prepričljivo naslikal na steno. Z mokrimi barvami na mokro podlago.

Vsak voznik vprege je imel svoje moštvo. Zanj in za konje so skrbeli trener, zdravnik, kovač in konjar.

russata

Dirke v Velikem cirkusu

Rimski pesnik Juvenal je zadel bistvo. Cesarjem je svetoval: »Ljudstvu dajte kruha in cirkuških iger in ne boste imeli težav.« Ni bilo tako preprosto biti cesar Rimskega imperija in vladati mestu, kot je bil Rim. Kaj se je zgodilo, ko je bilo ljudstvo nezadovoljno in je vladala lakota? Pred pobesnelo ljudsko množico ni bil varen niti sam cesar v svoji palači. Cesarji so zato poskrbeli za osnovno preskrbo mesta in med reveže delili žito za kruh, pa kljub temu niso bili priljubljeni. Zato so prirejali igre in nanje vabili ljudstvo.

Stavite na konja?

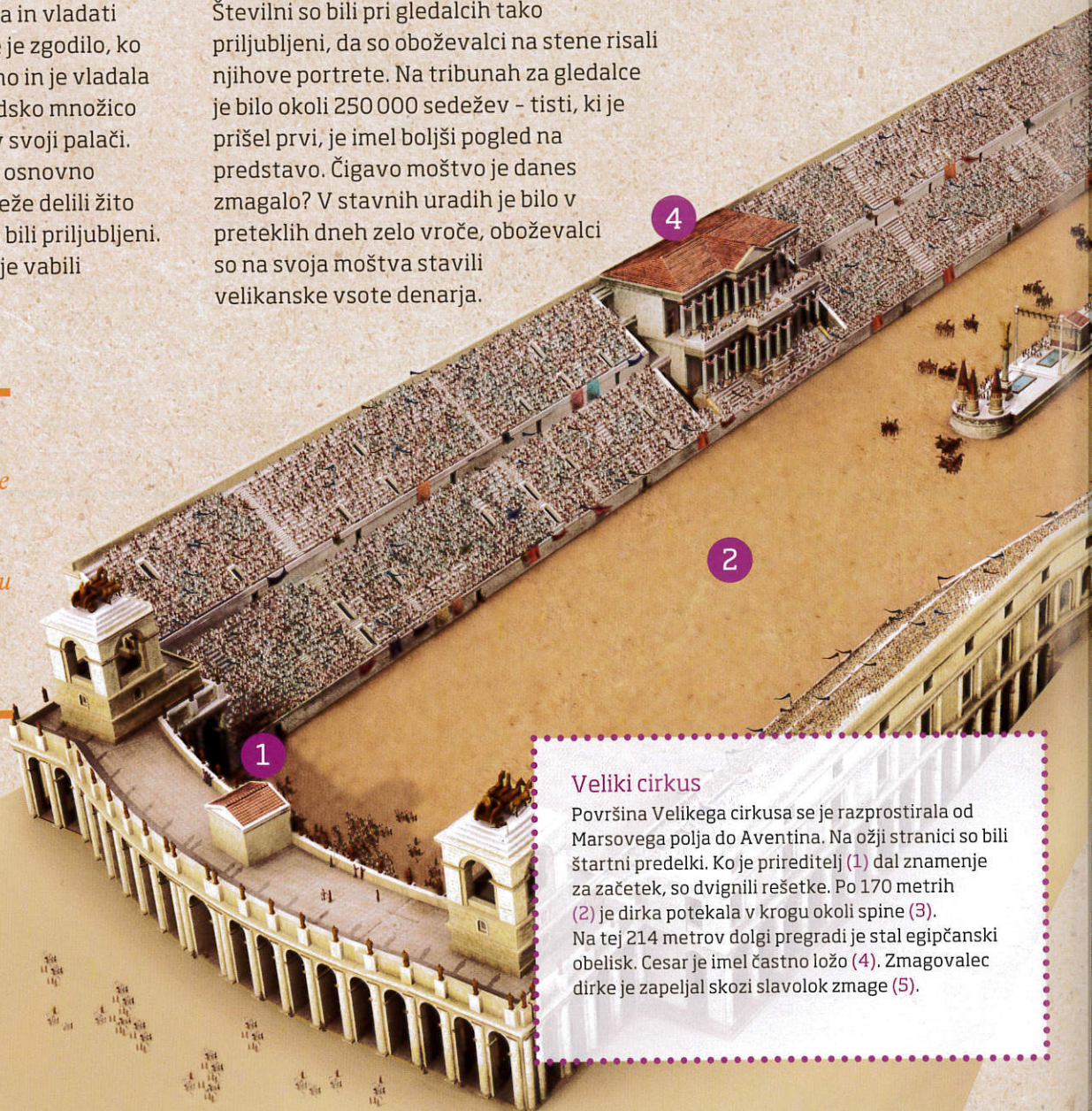
V Velikem cirkusu (Circus Maximus) so tekmovali v dirkah četverovpreg. Vozniki vpreg so bili veliki zvezdniki. Številni so bili pri gledalcih tako priljubljeni, da so oboževalci na stene risali njihove portrete. Na tribunah za gledalce je bilo okoli 250 000 sedežev - tisti, ki je prišel prvi, je imel boljši pogled na predstavo. Čigavo moštvo je danes zmagalo? V stavnih uradih je bilo v preteklih dneh zelo vroče, oboževalci so na svoja moštva stavili velikanske vsote denarja.

Dirke vpreg v areni so simbolizirale kroženje Sonca okoli Zemlje. Barve štirih moštev, factiones, so predstavljale letne čase.

Barva	Latinski pomen	Letni čas
zeleni	prasina	pomlad
rdeči	russata	poletje
modri	veneta	jesen
beli	alba	zima

→ Že veste?

Na obeh straneh spine (3) je bilo ogrodje z jajci oziroma z delfini. Uporabili so jih za številčnike. Po vsakem krogu so preložili eno jajce ali delfina. Ko je bil okvir prazen, je bilo dirke konec.

Veliki cirkus

Površina Velikega cirkusa se je razprostirala od Marsovega polja do Aventina. Na ožji stranici so bili štartni predelki. Ko je prireditelj (1) dal znamenje za začetek, so dvignili rešetke. Po 170 metrih (2) je dirka potekala v krogu okoli spine (3). Na tej 214 metrov dolgi pregradi je stal egipčanski obelisk. Cesar je imel častno ložo (4). Zmagovalec dirke je zapeljal skozi slavolok zmage (5).

Zabavno dejstvo

V cilj brez voznika

Zmagala je vprega, ki je prva prevozila ciljno črto. Sploh ni bilo pomembno, ali je bil voznik še na vozu ali ne.

Hitro v cilj!

Na dolgi stezi so vozniki dosegli hitrost do 70 kilometrov na uro. Na ovinkih so morali upočasniti in zmanjšati hitrost. Potrebna je bila zbranost, dovolj je bilo, da je popustil en voznik, in vprega se je strgala. Pogosti so bili zlomi osi, trki in poškodbe. Zmagala je vprega, ki je po sedmih krogih prva prevozila ciljno črto. Zmagoslavje zmagovalnega voznika je bilo nepopisno. Za nagrado je dobil palmovo vejo ali pa venec, slavil so ga kot junaka.

Kdo je sploh zmagal? Gledalci, ki niso vedeli, na katere konje staviti, so se posvetovali z vedeževalcem.

Oviranje po mili volji

Dirka se je lahko začela vsak hip. Znamenje za začetek je dal tisti, ki je prirejal igre. Takoj ko je na tla padla bela zastava, so se vozovi pognali iz štartnih predelkov. Na vozu je stal voznik in vodil konje. Le tisti, ki je bil dovolj hiter, je imel možnost za zmago. Tekmeci so z vsemi mogočimi sredstvi skušali ovirati in onemogočiti sotekmovalce. Krog za krogom so pri največji hitrosti brezobzirno vozili sem in tja, se prerivali in sekali ovinke.

Preden je zmagovalec zapeljal skozi slavolok zmage, je naredil še častni krog. To je bila častna dolžnost!

Boj v Koloseju

→ Že veste?

Ko je gladiator premagal nasprotnika, je boj končal razsodnik. Občinstvo je tedaj lahko odločilo, ali naj poraženec umre. Večinoma so ga pomilostili, ker je gladiatorjev lastnik vložil veliko denarja v njegovo urjenje, gledalci pa so svojega izbranca želeli še videti v boju.

60 000 gledalcev

3

2

1

Kolosej

Cesar Vespazijan je Rimljanom podaril amfiteater - Kolosej. Cesar Tit ga je slavnostno odprl leta 80 n. št. Zabava ob odprtju je trajala 100 dni. Gledalci so v amfiteater vstopali skozi 80 oštevilčenih (1) vhodov in se posedli na sedeže v (2) vrstah. Na 240 drogovih (3) so bila razpeta senčila iz jadrovine, da so bili gledalci v senci.

Mreža naličnika je dala dodatno zaščito. Tako je bil gladiator s čelado neranljiv.

Mesece dolgo so gladiatorji vadili za nastop v areni, kjer so se bojevali mož na moža. Bili so pravi junaki: pogumni, srčni in močni. »Danes se Viktor bojuje z Feroksom,« so oznanjali po mestu. Gladiatorji niso uporabljali svojih imen, temveč so si nadeli bojna imena, ki so poudarjala njihove odlike. Viktor pomeni zmagovalec, Feroks pa divjak.

Gladiatorska skupina

Gladiatorji niso imeli družine. Njihova familia je bila skupina, ki so ji pripadali, v kateri so živeli in vadili. Nastopali so vsepovsod po rimskem imperiju in na nastope potovali zelo daleč: od Egipta do Grčije ali Fenicije. Njihov vodja se je imenoval lanista. Skrbel je za celotno organizacijo: urjenje, oskrbo in boje. Za to je bil plačan.

Ljubljenici občinstva

Rimljani so bili nori na igre. To so senatorji izrabljali. Tisti, ki je priredil igre, je bil priljubljen pri ljudstvu - tako si je utiral svojo politično pot. Datumi iger so se vrstili drug za drugim. Za prirejanje dragih spektaklov so si državniki denar izposodili.

Na življenje in smrt

Ob popoldnevih se je Kolosej napolnil do zadnjega sedeža, kajti gladiatorski boji so bili glavni dogodek dneva. Najprej so v areno prišle predskupine novincev. Ti so se dvobojevali z lesenimi meči in prikazovali pridobljeno znanje. Začetki niso bili slabi, vendar je bilo potrebno izboljšanje. Za njimi so v areno prišli veliki zvezdniki. Svoje gibe so do potankosti uskladili z nasprotnikovimi in ga poznavalsko zaslepili, da so lahko že v naslednjem trenutku dokazali svojo premoč.

Mož na moža

Gladiatorji so vedno nastopali v parih. Pri izbiri nasprotnika so vedno pazili, da je bil enakovreden. Pogosto so se dvobojevali partnerji, ki so se izurili v različnih tehnikah.

Tračan in ribjeglavec

ribjeglavec in težkooboroženec

dvoboj vozoborcev

mrežar in lovec

Dobro počutje in kopališča

Vstopnina v kopališčih

Večino kopališč so zgradili podjetniki, nato so jih dali v zakup. Zakupniki so seveda hoteli zaslužiti, zato so pobirali vstopnino. Ta ni bila visoka, plačati je bilo treba četrtak. Za primerjavo: jajce je stalo 40 četrtakov.

četrtak

sveža voda

Ves Rim je hodil v Karakalove terme. Za njihovo oskrbo z vodo so zgradili akvedukt, tako so obiskovalci vedno imeli svežo vodo.

To, kar je v današnjem času vodni park, so bila v rimskem imperiju termalna kopališča. Najbolj veličastne so bile Karakalove terme v Rimu. Postaviti jih je dal cesar Karakala, da bi si pridobil naklonjenost ljudstva. Vstop je bil prost. Terme so lahko sprejele 2000 obiskovalcev hkrati. V njih so bile slačilnice, bazeni s toplo, mlačno in mrzlo vodo, plavalni bazeni in telovadnice. Največji plavalni bazen je meril 50 krat 22 metrov in bil skoraj tako velik kot današnji olimpijski. Obiskovalci javnega kopališča so odložili tuniko in se kopali goli. Vendar ne vsi skupaj - prostori za moške in

ženske so bili ločeni. Oblečila so shranili v predelkih ali na deski. Na mozaikih so upodobljene ženske v bikiniju. Tako oblečene niso plavale, ampak telovadile.

Vroči zrak

V savni in v kopaliških prostorih je moralo biti prijetno toplo. Tla so bila tako vroča, da so si obuli lesene cokle z visokimi podplati, da si niso opekli podplatov. Talno gretje je delovalo takole: pod dvignjenim podom je bil prazen prostor, skozi katerega je bil navzgor

Bikini

V toplicah so se kopali goli. Ženske so bikini nosile le pri telovadbi. Ena v rokah drži disk, druga pa uteži.

Pri umivanju so uporabljali strgalo, tako imenovani strigilis, da so se očistili olja in prahu.

Speljan vroč zrak po votlih opekah v steni. Tak ogrevalni sistem se imenuje hipokavst. Od kod toliko vročega zraka? Več kot sto sužnjevi je nenehno nalagalo drva v veliko peč.

Dobro počutje in še več

V Karakalovih termah je bilo poleg kopanja možno tudi nakupovati, obiskati frizerja ali knjižnico oziroma počivati na vrtu. Na voljo je bil tudi pregled pri zdravniku, ki je v termah tudi operiral.

Zdravniki

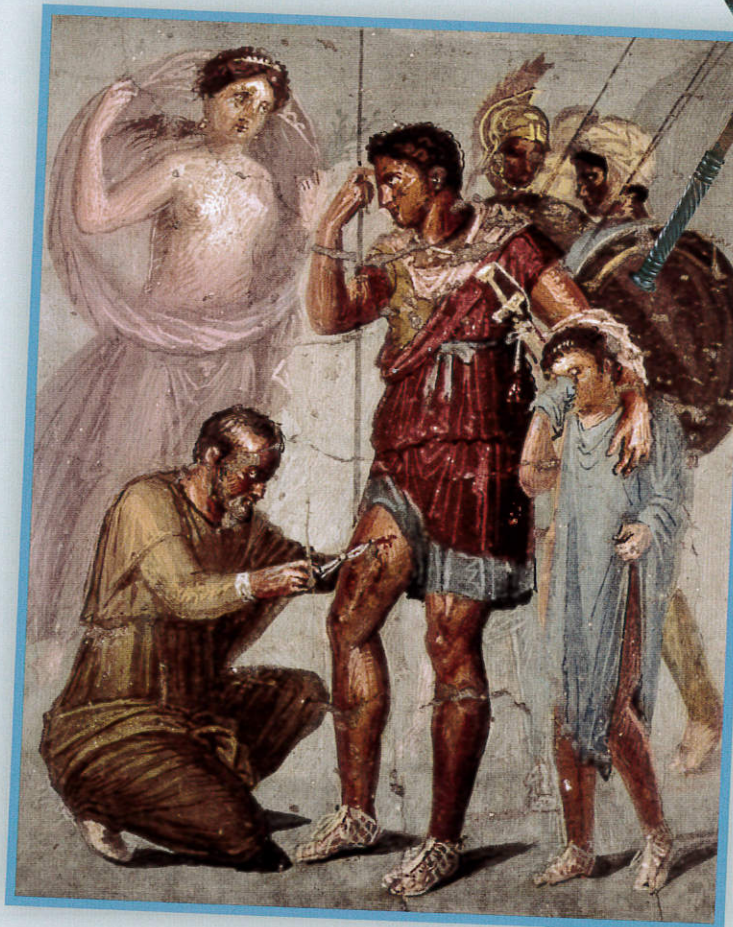
niso vedno uživali ugleda, neredko so bili to sužnji ali osvobodenci. Pa vendar so jih potrebovali - še posebej grške zdravnike, ki so imeli veliko znanja o zdravilstvu. Te spretnosti se je izučilo le nekaj žensk, večinoma so delovale kot babice. Takrat ni bilo šol, kjer bi se lahko šolali za zdravnike. Ko je nekdo hotel postati zdravnik, je hodil okoli z znanim zdravnikom in se učil od njega. Poznali pa so že specialiste, to so bili zlasti okulistii. Mazilo za oči je bilo podobno kosu mila. Na njem so bili vtisnjeni najpomembnejši podatki. Podobno kot ima v današnjem času zdravilo priloženo listek in navodilom in s sestavinami.

Napitnina za zdravnika

Uspešni zdravniki so bili vrhunski zaslužkarji. Bolnik je pregled plačal; če pa je bil zelo zadovoljen, je dodal še honorarium, tako imenovano častno darilo. V današnjem času zdravniki zahtevajo honorar. Ta ni več prostovoljen, ampak ga je treba plačati.

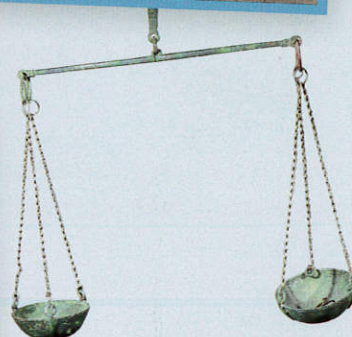

Bogova zdravilstva pomagata. Eskulap in Higieja sta zagotovo pomagala zdravniku, ki je v tej škatli hranil svoje instrumente.

klešče za kosti in zobe

Tudi junake operirajo. Zdravnik Eneju strokovno oskrbuje rano na stegnu. Ob njem sta sin in boginja Venera - Enejeva mati.

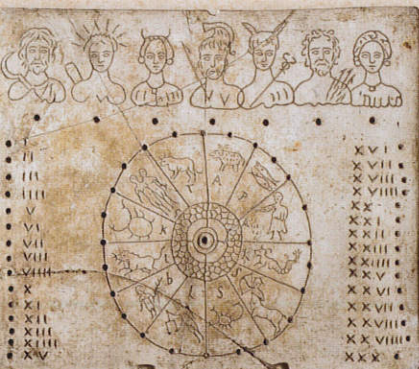
lekarniška tehtnica s skodelama

Komplet nožev in skalpelov je bil zelo dragocen in je prehajal iz roda v rod.

Pametni Rimljani in njihove iznajdbe

Od propada Rimskega imperija je minilo veliko časa, več kot 1500 let. Vseeno pa pogosto srečujemo stare Rimljane v filmih, knjigah in stripih. Cezarjev vzklik »alea iacta est«, ki pomeni »kocka je padla«, še vedno navajajo pri kritični odločitvi, katere izzdaj je negotov in se nanj ne da več vplivati. Prevzeli smo številne besede, za katere sploh ne vemo, da so latinskega izvora, na primer besedi denar in angel zvenita slovensko, besede alibi, pokal in reptil pa se nam zdijo tujke.

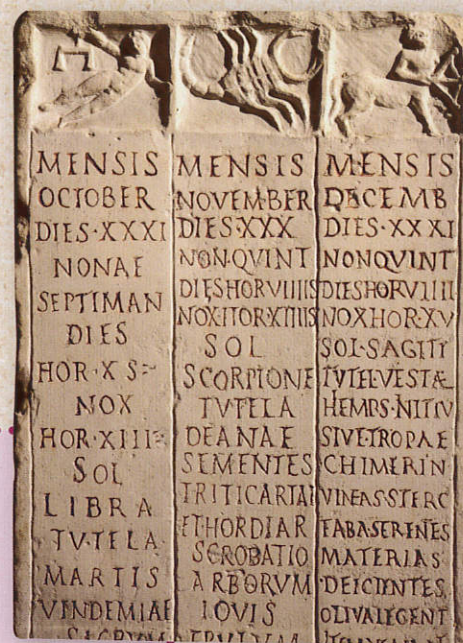
Dneve v tednu so poimenovali po sedmih bogovih planetov, mesece pa po znamenjih živalskega kroga.

Časovno načrtovanje zaradi Cezarja

Tudi s prijatelji, ki živijo v tujini, se ni težko dogovoriti. Le SMS ali elektronsko pošto je treba poslati in je urejeno. Rimljanom se moramo zahvaliti, da se skoraj po vsem svetu uporabljajo enake navedbe časa, se pravi isti koledar. Pred njimi je vsako ljudstvo imelo svoj sistem datumov. Cezar je uvedel enoten koledar, cesar Konstantin sedemdnevni teden in nedeljo kot dela prost dan. Prevzeli smo tudi imena mesecev, naš osmi mesec se imenuje avgust, po cesarju Avgustu.

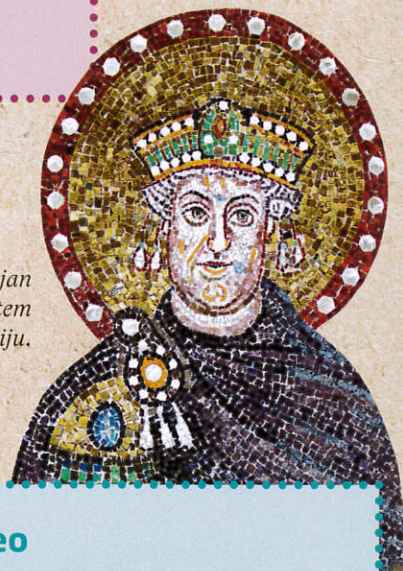
Vsepovsod latinščina!

Ker je bil Rimski imperij zelo velik, so okoli Sredozemskega morja in v številnih predelih Evrope govorili latinsko še dolgo po njegovem propadu. Iz latinščine so se razvile italijanščina, francoščina, španščina, portugalsščina in romunščina. Za druge narode, ki se morajo v šoli učiti latinščine, je učenje težje!

Octo pomeni osem, novem devet, decem deset. Nekoč so mesece začeli šteti z marcem, in ne z januarjem.

Cesar Justinijan je poenotil sodni sistem v rimskem imperiju.

In dubio pro reo

»V dvomu za obtoženca« je še danes osnovno načelo pravosodja. Že leta 450 pr. n. št. so Rimljani sprejeli Zakonike dvanajstih plošč. Nato so jih postopoma dopolnjevali, leta 529 n. št. pa je izšel tako imenovani Justinijanov kodeks. Rimljani so razlikovali zasebno, kazensko in ustavno pravo. Naše pravo temelji na rimskem.

Rimski ločni most temelji na masivnih opornikih. Če je bila reka preširoka za en sam lok, so nanizali več lokov. Njihove temelje pa je oblivala voda.

Maksencijeva bazilika v Rimu je imela velikanske, obokane prostore. Tu so sodili.

Ko je bog zdravilstva Eskulap obiskal bolnika, je vzel s seboj palico s kačo.

Zdravilstvo

Na izvesku lekarne lahko pogosto opazimo kačo, ki se ovija okoli palice. To je znamenje zdravilstva in spominja na Eskulapa, znamenitega zdravnika, ki so ga častili kot boga. Rimljani so zdravilstvo prevzeli od Grkov.

Banjasti oboki

Rimljani so bili mojstri graditeljstva. Izum cementa jim je omogočil, da so namesto ravne strehe nad prostori postavili velikanske banjaste oboke, ki stojijo še danes.

Tehnični mojstri

Številne stvari, ki se zdijo tako moderne, so poznali že Rimljani. Imeli so strešne žlebove, cevi in beton, izumili so talno gretje. Terme, kjer so se kopali, so bile skoraj tako razkošne kot sodobne toplice. Prav tako so izumili tudi predhodnike številnih tehničnih naprav; ure, kosilnice, žerjave, ključavnice, avtomate in grelnike so uporabljali že tedaj. Ceste in mostovi so bili tako odlično zgrajeni, da so nekateri vozni še danes. Prave mojstrovine pa so akvedukti. Mesta so oskrbovali z vodo, premožni Rimljani so doma vodo točili iz pip. Ko so pred 500 leti v Rimu zgradili baziliko sv. Petra, največjo krščansko cerkev, je dobila velikansko kupolo. A vseeno ni tako velika, kot je kupola Panteona. Ni tako lahko preseči starih Rimljanov.

Predhodnica termovke je bila iz bron! Tudi v njej je juha ostala topla.

